

14 HET GEBRUIK VAN DE NAAMVALLEN

14.1 De nominatief

14.1.1 Nominatief op grond van de functie in de zin

- In de nominatief staat het onderwerp van de zin en heel vaak het naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde:

- 1a Мάма – учётельница. Moeder is lerares.
1b Студёнты слўшали мўзыку. De studenten luisterden naar muziek.

Het onderwerp is meestal datgene waar het werkwoord mee congrueert. Als er geen nominatief element in de zin staat, congrueert het werkwoord met geen enkel element in de zin, en heeft het de vorm van de derde persoon enkelvoud onzijdig (zie 15.2.2). Congruentie kan op allerlei manieren afwijkend zijn, vooral met telwoorden (zie 5.7).

Het naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde kan ook in de instrumentalis staan (zie 15.1.5).

- De nominatief is de benoemingsvorm: als men vraagt ‘Wat is het woord voor ...?’ staat het antwoord in de nominatief. Ook in woordenboeken staan zelfstandige naamwoorden in de nominatief opgenomen.
- Ook elementen die als het ware ‘uit de zin’ gehaald zijn kunnen in de nominatief staan: deze hebben een speciale intonatie die ze van de eigenlijke zin scheidt, ze staan vóór de eigenlijke zin, en er wordt in de zin nog expliciet aan gerefereerd (ze worden ‘verdubbeld’ met een voornaamwoord):

- 2a Мάша, я вёдел её недáвно. Masja, die heb ik pas nog gezien.
2b Парíж, он ещё есть? Parijs, bestaat dat nog?

Vooropgeplaatste elementen kunnen ook in de naamval staan die je verwacht op grond van de grammaticale functie in de zin. Ze worden dan niet ‘verdubbeld’ met een voornaamwoord en de speciale intonatie ontbreekt ook:

- 3a Мάшу я давнó не вёдел. Masja heb ik allang niet meer gezien.
3b Кнóгу он не найдёт. Dat boek vindt hij toch niet.

14.1.2 Nominatief na voorzetsels

Na voorzetsels komt de nominatief in slechts twee gevallen voor, die al in 13.1.1.2 werden genoemd:

- Na de combinatie *что за* ‘wat voor’, die de naamval van het nomen dat erna komt niet beïnvloedt (net als het vergelijkbare Duitse *was für*). Een nominatief blijft dus ook gewoon staan:
- 4a Что за дурáк ётот прибор испóртил? Welke idioot heeft dat apparaat kapot gemaakt?

Vergelijk de nominatief in:

- 4b Какой дурак этот прибор испортил? Welke idioot heeft dat apparaat kapot-gemaakt?
- In combinaties van werkwoord + *е* met de betekenis ‘(van beroep) worden’, ‘zich verkiesbaar stellen als’, enz. hebben bezielde substantieven een Apl die gelijk is aan de Npl. Dit in tegenstelling tot wat we verwachten op grond van de ‘levendregel’ (zie 2.1.3.1 (6)). Voorbeeld:
- 5 Лебедь пробивáлся в маршáлы. Lebed deed zijn best om maarschalk te worden.

14.2 De genitief

14.2.1 Genitief op grond van de functie in de zin

14.2.1.1 Partitieve genitief

De genitief wordt gebruikt bij stofnamen in contexten die vergelijkbaar zijn met het Nederlandse ‘wat’: ‘Geef me wat brood’, vergelijkbaar met het gebruik van partitieven in het Frans: ‘Donne-moi du pain’:

- 6a Дай хлéба. Geef ‘es wat brood.
 6b Вáся поéл сýпу. Vasja heeft (wat) soep gegeten.
 6c Он вы́пил ча́ю. Hij heeft thee gedronken.

Dit verschijnsel komt voor met stofnamen (en soms met nomina in het meervoud) in een context die consumptie van een deel van een geheel veronderstelt. Veel nomina van flexieklasse (1M) kunnen hiervoor de ‘tweede genitief’ gebruiken (zie 2.2.6).

14.2.1.2 Genitief van negatie

NEGATIE betekent ontkenning. Onderscheid moet gemaakt worden tussen gevallen waarin de gehele zin ontkend wordt en gevallen waarin slechts een zinsdeel ontkend wordt. Bij zinsnegatie komt het direct object van transitieve werkwoorden vaak in de genitief in plaats van de accusatief; men noemt dit de GENITIEF VAN NEGATIE:

- 7a Я не принеслá конфéт. Ik heb geen snoepjes meegebracht.
 7b Я не купíла часóв. Ik heb geen horloge gekocht.

Dit verschijnsel is vergelijkbaar met het gebruik van partitief *de* in het Frans: *Je n'ai pas vu de gens* ‘Ik heb geen mensen gezien’.

- Wanneer de ontkenning niet slaat op de zin als geheel maar slechts op een zinsdeel, komt genitief van negatie niet voor. In 8 en 9 hieronder wordt niet de hele zin ontkend, maar alleen een zinsdeel, respectievelijk *молоко́* en *придумал*. De b-varianten zijn daarom niet mogelijk:

- 8a Он пил не молоко́, а чай. Hij dronk geen melk, maar thee.

8b *Он пил не молока́, а чай.

9a Он не придумал решéние, а
переписал егó.

Hij bedacht de oplossing niet, maar
schreef haar over.

9b *Он не придумал решéния, а
переписал егó.

Twee opmerkingen over de tegenstelling zinsnegatie – negatie van een zinsdeel.

Bij zinsnegatie gaat *не* direct vooraf aan het finiete werkwoord, bij negatie van een zinsdeel gaat *не* direct vooraf aan het betreffende zinsdeel. Op grond van de plaats van *не* kunnen we dus zinsnegatie niet onderscheiden van negatie van alleen het finiete werkwoord (zoals in 9a), maar een contrast (hier met *переписал*) kan duidelijkheid verschaffen.

Zinsnegatie kan herkend worden aan het feit dat negatieve elementen als *никогда́*, *ничуть*, enz. alleen voorkomen bij ontkenning van de gehele zin. Dit soort elementen kunnen we dus niet gebruiken als we alleen een zinsdeel willen ontkennen:

10a Маша никогда́ не принóсит конфéток.

Masja brengt nooit snoepjes mee.

10b *Маша никогда́ принóсит не молоко́, а
чай.

(Masja brengt nooit melk, maar thee mee).

- Genitief van negatie komt alleen voor wanneer het werkwoord in een bevestigende zin een object heeft in de accusatief. Genitief van negatie ‘vervangt’ dus alleen de accusatief, nooit de datief of instrumentalis.
- De frequentie van dit soort genitieven is de laatste honderd jaar behoorlijk gedaald. In deze context wordt dus steeds vaker de accusatief gebruikt. Hieronder enkele vuistregels voor het gebruik van genitief dan wel accusatief bij zinsnegatie.
- Gebruik accusatief in gevallen waar het duidelijk is dat de nomina waarom het gaat bepaald zijn, zoals meestal bij eigennamen (11b hieronder is uitzonderlijk).

BEPAALD zijn ruwweg die woorden waarbij je in het Nederlands een bepaald lidwoord zou aantreffen, verder eigennamen, persoonlijke voornaamwoorden en woorden voorafgegaan door aanwijzende voornaamwoorden en vormen van *весь/все* en *каждый*:

11a Я не ви́дел Машу/*Ма́ши.

Ik zag Masja niet.

11b Я не ви́дел никакóй Ма́ши.

Ik zag helemaal geen Masja.

- Gebruik accusatief bij objecten van transitieve werkwoorden die aan het werkwoord voorafgaan (en die ook meestal als bepaald geïnterpreteerd worden):

12a Велосипéд я не ви́дел.

De/Een fiets zag ik niet.

12b Журна́лы я не прино́сил.

(De) tijdschriften heb ik niet meegebracht.

- Gebruik een accusatief in gevallen waarin de genitiefvorm niet eenduidig is, zoals met enkelvoudige nomina van flexieklasse ⟨2⟩:

13a ?Я не купи́ла кни́ги.

Ik heb geen boek(-en?) gekocht.

13b Я не купи́ла кни́гу.

Ik heb geen boek/boeken gekocht.

- In de spreektaal worden dergelijke genitieven vermeden, behalve bij *никако́й*:

14 Я не ви́дел никакóих ча́шек.

Ik heb helemaal geen kopjes gezien.

14.2.1.3 Zinsnegatie en werkwoorden van afwezigheid of niet-bestaan

De genitief kan ook voorkomen in onpersoonlijke zinnen (zinnen zonder onderwerp in de nominatief) waarin het predikaat niet-bestaan of afwezigheid uitdrukt.

Voorbeelden:

15a	Времени не было.	Er was geen tijd./ We hadden geen tijd.
15b	Ответа не пришло.	Er kwam geen antwoord.
15c	На нашем участке травы не расло.	In onze groentetuin groeide geen gras.
15d	Не оказалось писем.	Er bleken geen brieven te zijn.

Deze constructies worden behandeld in 15.2.4.

Verwant hiermee zijn constructies als in (16) hieronder, die worden behandeld in 15.2.6:

16a	Башни не было видно.	De toren was niet te zien.
16b	Запаха пожара не было слышно.	Er was geen brandlucht.
16c	Шума не было заметно/слышно.	Er was geen lawaai te horen.

14.2.2 Genitief in complementen van nomina

Onder COMPLEMENT wordt hier verstaan: een element dat geregeerd wordt door een ander element dat tot hetzelfde zinsdeel behoort. Voorbeelden: in (17a) tot en met (17c) hieronder is het tweede substantief (dat in de genitief staat) het complement van het eerste. Geheel (17a), (17b) en (17c) kunnen optreden als onderwerp, lijdend voorwerp, enz. van een zin.

- Het complement van een nomen komt normaliter in de genitief, vergelijkbaar met de bepaling ‘van ...’ in het Nederlands:

17a	кни́га профессора Кибрика	het boek van professor Kibrik
17b	избра́ние сосе́да в академики	de benoeming van mijn buurman tot lid van de Academie van Wetenschappen
17c	разруше́ние го́рода противником	De verwoesting van de stad door de vijand

Een naam als ‘Kibrik’ gedraagt zich als een bijstelling bij een nomen (‘professor’), vandaar dat beide delen verbogen worden.

- Een eigennaam van flexieklasse ⟨2⟩ (zie 2.1.6) wordt als bezitter in informele contexten vaak uitgedrukt met een possessief adjectief en niet met een genitief (zie 3.7):

18a	Са́шин дом	Sasja’s huis
18b	ма́мина ю́бка	mama’s rok
18c	тетя-Ка́тина ко́шка	tante Katja’s poes

- Een persoonlijk voornaamwoord komt alleen in de volgende contexten voor als genitief bij een nomen:

- als lid van een nevenschikking:

19	Увольне́ние меня́ и моего́ дру́га
вы́звало мно́го протэ́стов. | Het ontslag van mij en mijn vriend riep veel protest op. |
|----|--|--|

- bij sommige nomina in een context waar het nomen nog een ander complement heeft:

20a	увольнение меня директором	het ontslag van mij door de directeur
20b	превращение меня в женщину	de verandering van mij in een vrouw

In andere gevallen wordt het bezittelijk voornaamwoord gebruikt:

21	моё увольнение	mijn ontslag
----	----------------	--------------

Soms kunnen beide varianten. Vergelijk (20b) met (22) hieronder:

22	моё превращение в женщину	mijn verandering in een vrouw
----	---------------------------	-------------------------------

Het verschil tussen de twee varianten van *превращение* in (20b) en (22) is dat alleen de eerste opgevat kan worden als de beschrijving van een gebeurtenis zoals beschreven door een transitief werkwoord. (20b) is dus gerelateerd aan *превратить (кого)* '(iemand) veranderen', (22) daarentegen aan *превратиться* '(zelf) veranderen'.

14.2.3 Dubbele genitief

- Dubbele genitieven komen alleen voor in de volgende contexten:

- Ingebedde genitief:

23a	мать соседки друга	de moeder van de buurvrouw van mijn vriend
23b	?мать соседки Ольги	(zie hieronder)

In deze zinnen heeft ieder nomen hoogstens één genitiefcomplement. Het complement van *соседка* in (23a) is *друг*, het complement van *мать* is *соседка друга*. De genitief in *друга* is dus die van een complement binnen een complement, en wordt daarom INGEBED genoemd. Dit soort inbeddingen worden vermeden wanneer ze dubbelzinnigheden opleveren, zoals in 23b. De theoretisch mogelijke interpretaties zijn 'de moeder van de buurvrouw van Olga', of 'de moeder van buurvrouw Olga'.

- ПЛАТJЕСНОМИНА. Dit zijn nomina met een betekenis 'schepping, geestelijk eigendom, gedachtegoed van iemand'. Bij deze nomina hoort een complement (bv. degene die op een schilderij wordt afgebeeld, de inhoud van een plan) en een schepper of geestelijk eigenaar. De meeste van dit soort nomina slaan op afbeeldingen, vandaar de benaming. In (24b) en (c) zijn voor de overzichtelijkheid de verschillende complementen door rechte haken omgeven:

24a	?портрёт Рембрáндта сына	het portret van Rembrandt van zijn zoon
24b	?политика [гóнки вооружений] [зáпадных держáв]	het bewapeningswedloopbeleid van de westerse grootmachten
24c	?план [постанóвки óперы] [дирéктора]	het plan voor de opvoering van een opera van de directeur

Dit type dubbele genitief wordt als stilistisch afkeurenswaardig beschouwd.

- Nominalisering (tot substantief maken, zie ook 10.3.3) van een werkwoord dat zowel een genitief als een accusatief-object heeft:

25	лишение гражданина всех прав	het beroven van een burger van al zijn rechten
----	------------------------------	--

- In alle andere gevallen heeft een nomen hoogstens één genitiefcomplement (zoals een werkwoord maar één nominatief of één accusatief heeft). Die genitief kan wel voorkomen in combinatie met andere complementen, zoals voorzetselvoorwerpen, bepalingen, possessieve adjectieven, voornaamwoorden of complementen in de datief of instrumentalis:

26a *Мáшино решéние проблéмы* Masja's oplossing van het probleem

26b *исполнéние áрии Шалéпиным* de uitvoering van de aria door Sjaljapin

(Nomina hebben nooit nominale complementen in de nominatief of accusatief.)

- Bij nevenschikking is er een verschil in interpretatie tussen possessieve adjectieven en genitiefcomplementen:

27a *Мáшины и Вáсины дéти* Masja's en Vasja's kinderen

27b *дéти Мáши и Вáси* de kinderen van Masja en Vasja

Voorbeeld (27a) drukt uit dat er twee verzamelingen kinderen zijn: die van Masja en die van Vasja. Voorbeeld (27b) impliceert dat Masja en Vasja die kinderen samen hebben. Dat laatste kan ook als volgt uitgedrukt worden:

28a *Мáшины с Вáсей дéти* Masja en Vasja's kinderen

28b *дéти Мáши с Вáсей* de kinderen van Masja en Vasja

- Genitieven worden nogal eens gebruikt in contexten waar het Nederlands geen vergelijkbare bepaling met 'van ...' heeft (of beperkter dan in het Russisch), zoals in bepalingen van kwaliteit:

29a *Он человек высóкого рóста.* Het is een lange man.

29b *Это был дом тíпа Хрущёвки.* Het was een flat van het type Chroesjtsjovka (flat met vier verdiepingen uit de Chroesjtsjov-tijd).

In ouderwetse of poëtische stijl kan dit soort genitiefcomplement soms aan het nomen vooraf gaan, bijvoorbeeld:

30 *Одногó поля ягода.* De appel valt niet ver van de boom.

In alle andere gevallen *volgt* het genitiefcomplement op het nomen (althans bij neutrale zinsintonatie).

14.2.4 Genitief op grond van rectie

14.2.4.1 Rectie door adjectieven

De genitief komt maar sporadisch voor als complement van adjectieven.

- Complement van *пóлный*:

31a *Я люблю пóльные всéких интeрeсных происшeствий кнiги.* Ik houd van boeken vol spannende gebeurtenissen.

31b *У него кармáны полнý конфeт.* Hij heeft zijn zakken vol snoep.

- Complement van predicatieve adjectieven in de comparatief:

32a Он был выше меня ростом.	Hij was langer dan ik.
32b Вáся был старше Вáни на два года.	Vasja was twee jaar ouder dan Vanja.

Dit gebruik van de genitief is beperkt tot predicatieve adjectieven in de niet-samengestelde comparatiefvorm. In alle andere gevallen moet *чем* gebruikt worden:

33a Вáся был более задумчив *меня/ чем я.	Vasja was bedachtzamer dan ik.
33b Мáша познако́милась с более задумчивым чем я мальчиком.	Masja heeft een jongen leren kennen die bedachtzamer is dan ik.

14.2.4.2 Rectie door getalsuitdrukkingen

- In combinaties van telwoord (+ adjectief) + nomen wordt de naamval bepaald door rectie (door het telwoord) of congruentie. In geval van rectie (meestal na een onverbogen telwoord) is de geregeerde naamval de genitief (enkelvoud of meervoud; zie 34a en b). In geval van congruentie (meestal na een verbogen telwoord) staat de gehele combinatie in de naamval (meervoud) die men normaal gesproken in de zin zou verwachten (zie 34c). De regels worden in detail behandeld in 5.2. Voorbeelden:

34a три маши́ны/ромáна	drie auto's/romans
34b пять дете́й	vijf kinderen
34c Вáся помо́г сво́йм трём сосéдкам.	Vasja hielp zijn drie buurvrouwen.

- Het complement van bijna alle andere uitdrukkingen van hoeveelheid staat ook in de genitief. Stofnamen in het enkelvoud, voorwerpsnamen in het meervoud (bedenk dat sommige naamwoorden – zoals *хлеб* 'brood' – zowel stof- als voorwerpsnaam kunnen zijn):

35a мно́го дете́й	veel kinderen
35b мно́го воды́	veel water
35c у́йма веще́й	een hoop spullen
35d мно́жество веще́й	een heleboel spullen
35e Полно́ книг/наро́ду.	Het stikt er van de boeken/mensen.

Sommige uitdrukkingen van hoeveelheid regeren geen genitief, maar congrueren met het nomen waar ze bijhoren:

36a весь хлеб	het hele brood
36b це́лый час	een vol uur
36c мно́гие де́ти	talrijke kinderen

14.2.4.3 Rectie door werkwoorden

- Er is een (gesloten) groep werkwoorden waarbij het object in de genitief komt. Deze werkwoorden hebben de volgende eigenschappen:
 - beweging/neiging van het subject naar iets toe (of van iets naar het subject toe):

37 хотѣть	willen, wensen	проси́ть	vragen om
хотѣться	zin hebben in	дожда́ться	wachten tot ...
достигну́ть	bereiken (doel)		komt
иска́ть	zoeken	ожида́ть	verwachten
требова́ть	eisen		

Maar: *иска́ть* met concreet, bepaald object regeert de accusatief.

- beweging/neiging van het subject weg van iets:

38 пуга́ться	bang zijn, schrikken	бере́чься	voorzichtig zijn
	van		voor
стесня́ться	zich schamen voor	дичи́ться	zich schamen
			voor, ontlopen
лиши́ть	ontnemen (iemand + A)	чужда́ться	wegblijven van, ontlopen
лиши́ться	kwijtraken	избегáть	ontlopen, mijden
гнуша́ться	walgen van	бо́яться	bang zijn van
сторони́ться	ontwijken		

- verder:

39 касáться	aanraken	заслуживáть	verdiene(n), waard
стои́ть	waard zijn		zijn

Maar: *стои́ть* 'kosten' regeert de accusatief.

Nog twee opmerkingen:

- » Deze werkwoorden komen niet passief voor (d.w.z. met wat eerst het genitief-object was in de nominatief en de agens in de instrumentalis). De enige uitzondering is *достигну́ть*.
- » De semantische overeenkomsten van deze groepen zijn niet zo sterk dat ze voorspellende kracht hebben: vaak bestaan er synoniemen of werkwoorden met een vergelijkbare betekenis die een object in een andere naamval hebben (meestal de accusatief). Zo heb je naast *заслуживáть* 'verdiene(n) (geld, salaris)' ook *зараба́тывать* + A.
- Er is een open (productieve) groep werkwoorden met het voorvoegsel *на-* en de betekenis 'veel, genoeg ...', of *на ... ся* met de betekenis 'genoeg, zich zat ...'. Het object drukt altijd de notie 'hoeveelheid' uit en staat in de genitief:

40 навари́ть	veel koken	накупи́ть	veel kopen
нае́сться	genoeg eten	наслу́шаться	genoeg luisteren
напи́ться	genoeg drinken	насмотре́ться	genoeg kijken

De werkwoorden met alleen het prefix *на-* (zonder *-ся*) hebben een verplicht object dat of in de genitief staat of een woord van hoeveelheid bevat, zoals *мно́го*. In dat laatste geval staat het woord van hoeveelheid in de accusatief:

- 41a Букини́ст накупи́л у́йму книг. De antiquaar kocht enorme stapels boeken.
- 41b Ири́на наболта́ла (мно́го) чепухи́. Irina kletste veel onzin/ een hoop onzin.
- 41c *Ва́ся накупи́л/наболта́л. (Vasja kocht/kletste een hoop.)

Sommige werkwoorden die zonder *на-* intransitief zijn, worden transitief met *на-*, zoals in (42). Soms blijven ze intransitief (zie 43). In dat geval krijgen we een onpersoonlijke zin. Dat wat in het Nederlands onderwerp is, en waarop de uitdrukking van hoeveelheid betrekking heeft, staat in het Russisch in de genitief. Zie voor dit soort zinnen ook 15.2.3. Voorbeelden:

42	Лётчик налетёл тЫсячу миль.	De piloot vloog duizend mijl.
43a	Наэхало мно́го госте́й.	Er kwamen veel gasten.
43b	Птиц налетело!	Een vogels dat eropaf kwamen!

De *на ... ся*-werkwoorden die afgeleid zijn van transitieve werkwoorden hebben een facultatief genitief-object dat niet vervangen kan worden door een andere uitdrukking van hoeveelheid. *На ... ся*-werkwoorden afgeleid van intransitieven blijven intransitief:

44a	Ма́ша наела́сь (ще́й/морозе́ного).	Masja at (koolsoep/ijs) tot ze genoeg had.
44b	Ма́ша начита́лась (газе́т).	Masja las (kranten) tot ze er genoeg van had.
44c	*Ма́ша наела́сь мно́го/мно́гих яи́ц.	(Masja at veel eieren tot ze er genoeg van had.)
44d	Ва́ня набегался.	Vanja rende rond tot hij er genoeg van had.

14.2.4.4 Rectie door voorzetsels

Veruit de meeste voorzetsels (waaronder alle samengestelde voorzetsels) regeren de genitief. Dit geldt voor echte samenstellingen (45a) en prepositionele uitdrukkingen (45b):

45a	ба́нка из-под варе́нья
из-за его́ дура́цкого поведе́ния	jampotje
vanwege zijn idiote gedrag
45b	с по́мощью твоёй подде́ржки
за счё́т его́ сча́стья	met jouw steun
ten koste van zijn geluk
- Zie verder hoofdstuk 13.

14.2.4.5 Rectie door werkwoord + voorzetsel

- met *от*:

46	возде́ржа́ться от голо́совани́я
отказа́ться от уча́стия
предостере́чь от глупо́сти
предохрани́ть от инфе́кций
скры́ть от роди́телей
страхова́ть от пожа́ра
удержа́ться от собла́зна
уклони́ться от то́ста | zich van stemming onthouden
deelname weigeren
een stommitieit voorkomen
beschermen tegen infecties
verbergen voor zijn ouders
tegen brand verzekeren
de verleiding weerstaan
proberen onder een toast uit te komen/
een toast te ontwijken |
|----|--|--|

утайть от судьи
 заслониться от плохого влияния
 защитить от солнца
 спастись от грозы
 укрыться от дождя
 избавиться(ся) от зануды
 отвыкнуть от работы
 освободить от обязательства
 отстать от группы
 отучить от курения

дрожать от страха
 страдать от головной боли
 умереть от рака
 зависеть от погоды

- met *c/co*:

47 начать(ся) с каламбура

- met *y*:

48 взять у друга
 занять у родителей
 красть у соседки
 отобрать у ребёнка
 отнять у матери
 просить у приятеля
 спросить у полицейского
 требовать у должника
 учиться у скрипача (чему)

voor de rechter verzwijgen
 afschermen voor slechte invloeden
 tegen de zon beschermen
 vluchten voor het onweer
 zich verbergen, schuilen voor de regen
 (zich) van een zeurpiet ontdoen
 het werk ontwennen
 van een plicht ontheffen
 bij de groep achterblijven
 het roken afleren, van het roken
 afbrengen
 trillen van angst
 hoofdpijn hebben, aan hoofdpijn lijden
 sterven aan kanker
 van het weer afhangen

beginnen met een woordspeling

van een vriend nemen, lenen
 lenen van zijn ouders
 stelen van de buurvrouw
 van een kind afpakken
 van de moeder wegnemen
 een vriend vragen (iets te doen)
 een politiemans vragen
 eisen van iemand die je iets schuldig is
 (iets) leren van, studeren bij een violist

14.2.5 Vertaling van het Nederlandse 'van'

Het is niet zo dat alle Nederlandse bepalingen met 'van' met een Russische genitief kunnen worden vertaald. Probleemgevallen zijn:

- Predicatief 'van' + persoonlijk voornaamwoord of eigennaam:
- 49 Het boek is van Jan/mij.

In plaats van een persoonlijk voornaamwoord in de genitief verschijnt een bezittelijk voornaamwoord; in plaats van een eigennaam in de genitief verschijnt een possessief adjectief (als het bestaat). Vergelijk (50) met (51):

50 Эта плёнка была моя/Машина
 (*меня/*Маши).

Dat bandje was van mij/Masja.

51a Эта плёнка была директора.

Dat bandje was van de directeur.

51b Эта плёнка была Ивана Борисовича.

Dat bandje was van Ivan Borisovitsj.

- ‘Van’ + stofnaam wordt (1) *из* + G of (2) de betreffende stofnaam als adjectief:

52a	Сёрдце у него́ ка́менное.	Hij heeft een hart van steen.
52b	У меня́ ещё оста́лись бума́жные полоте́нца.	Ik heb nog papieren handdoeken.
52c	Мы живём в кирпи́чном до́ме/ в до́ме из кирпи́ча.	We wonen in een stenen huis/ in een huis van steen.
52d	Дом пострóен из жёлтого кирпи́ча.	Het huis is van gele steen gebouwd.

Alleen in adjectieven kan betekenisverschuiving optreden (van letterlijk naar overdrachtelijk), niet in uitdrukkingen van voorzetsel + nomen. Daarom moet het adjectief gebruikt worden wanneer die verschoven betekenis bedoeld is. Vandaar dat (53) nog sterker is dan (52a): er wordt gezegd dat het hart werkelijk van steen is:

53	Сёрдце у него́ из ка́мня.	Zijn hart is van steen.
----	---------------------------	-------------------------

Merk op:

54	Из него́ сде́лали хоро́шего лингв́иста.	Ze hebben een goede taalkundige van hem gemaakt.
----	---	--

- Onderdelen van bij elkaar horende sets worden gekoppeld met *от*:

55a	ключ от двéри	de sleutel van de deur
55b	кры́шка от ча́йника	het deksel van de theepot

- Het ‘van’ dat in de Nederlandse spreektaal gebruikt wordt om indirecte rede aan te geven, kan vertaald worden met *мол*. Het heeft een vergelijkbaar stijlniveau:

56	Он сказа́л, мол, убира́йся!	Hij zei van donder toch op.
----	-----------------------------	-----------------------------

- ‘Van’ in het Nederlandse ‘drie van de boeken’ wordt vertaald met *из*:

57	Ва́ня прочёл пе́рвые три из книг.	Vanja las de eerste drie van de boeken.
----	-----------------------------------	---

- ‘Van’ in het Nederlandse ‘Hij heeft van die gekke momenten’ kan worden uitgedrukt met *такóй*:

58	У него́ быва́ют такие́ страна́ные момéнты.	Hij heeft soms van die vreemde momenten.
----	---	--

14.3 De datief

14.3.1 Datief op grond van de functie in de zin

14.3.1.1 Meewerkend voorwerp

De datief is de standaardnaamval voor het meewerkend voorwerp. Dus bij

- werkwoorden van ‘zeggen’, ‘geven’:

59	Учи́тель разда́л де́тям тетра́ди.	De leraar deelde de schriften uit aan de kinderen.
60	Колле́га пересказа́л мне секрét.	Een collega vertelde me een geheimpje door.

- en verder:

61	Поручить Наследовать	opdracht geven nalaten (erfenis)	напомнить	aan iets herinneren
	NB: <i>унаследовать (что)</i> : '(iets) erven'			
62	Шеф мне поручил встретить гостя.		Mijn baas gaf me opdracht een gast op te vangen.	
63a	Этот портрет напомнил мне прошлое/ о прошлом.		Dat portret deed me aan vroeger denken.	
63b	Он напомнил мне моего дэда.		Hij deed me aan mijn grootvader denken.	

- Meewerkend voorwerp in 'psychologische' werkwoorden:

64	нравиться надоесть	bevallen (genoeg krijgen van, het zat zijn)	наскучить помниться	(balen van) in herinnering komen
	досаждать сниться	irriteren (dromen van)	представляться	voorkomen (als)

Een vertaling tussen haakjes wijkt af van de configuratie van onderwerp en meewerkend voorwerp van het Russische origineel. Voorbeelden:

65	Наскучили мне вѣчные разговоры про неверного мужа.	Ik heb de balen van die eeuwige verhalen over die ontrouwe echtgenoot.
66	Перед днём рождения ему приснился прекрасный подарок.	Voor zijn verjaardag had hij van een prachtig cadeau gedroomd.

- Verder hebben we nog de datief in zinnen als:

67a	Вася испортил Оле юбку.	Vasja bedierf Olja's jurk.
67b	Мама мне испекла торт.	Mama heeft een taart voor me gebakken.

Deze datieven zijn altijd optioneel, dat wil zeggen de zin is volledig zonder dit datief-object. Vaak is dit datief-object min of meer synoniem aan een bezittelijke uitdrukking bij het nomen (als bezittelijk voornaamwoord, possessief adjectief of in de genitief), bijvoorbeeld:

68	Вася испортил Олину юбку.	Vasja bedierf Olja's jurk.
----	---------------------------	----------------------------

In tegenstelling tot die bezittelijke uitdrukkingen maakt de datief expliciet dat de persoon die ermee uitgedrukt wordt ook direct betrokken is bij de handeling. De semantiek is zoiets als 'X heeft Y kwaad/goedgedaan door ...'. De implicatie is hier dan ook dat Olja de jurk aanhad. Bij het gebruik van bezittelijke uitdrukkingen kan dit wel het geval zijn, maar wordt het niet taalkundig uitgedrukt.

14.3.1.2 Datief als 'subject' in onpersoonlijke zinnen

Wanneer men een Nederlandse zin in het Russisch vertaalt, krijgt men vaak een onpersoonlijke zin, waarbij dat wat in het Nederlands het onderwerp is, in het Russisch in de datief staat. Het predikaat kan zeer veel verschillende zaken uit-

drukken: modaliteit (bijvoorbeeld wil, noodzaak), hoe het 'subject' zich voelt (psychisch of fysiek), dat het 'subject' al of niet gedisponeerd is om iets te doen, dat het 'subject' een bepaalde handeling niet kan verrichten omdat daartoe iets ontbreekt, enz. Voorbeelden:

69 Нам нѹжно о́чень старáться, чтóбы не
услы́шали другі́е.	We moeten er erg ons best voor doen
dat de anderen niets horen.
70 Мне хо́лодно.	Ik heb het koud.
71 Нам так хоро́шо сидéлось, болта́лось.	We hebben heerlijk zitten kletsen.
72 Мне нéчем писа́ть.	Ik heb geen pen/potlood/enz. (lett.
'niets om mee te schrijven').

Bij deze onpersoonlijke constructies kan een aantal verschillende typen worden onderscheiden. Deze worden behandeld in 15.2, vooral 15.2.5 – 15.2.7.

14.3.2 Datief in complementen van nomina

Datief komt voor bij nomina, waar hij een vergelijkbare semantiek uitdrukt als het meewerkend voorwerp bij werkwoorden. Deze nomina zijn vaak gerelateerd aan werkwoorden met een meewerkend voorwerp:

73a Письмо́ бра́ту	een brief aan zijn broer
73b подáрок подру́ге	een cadeau voor een vriendin
73c па́мятник Пу́шкину	een monument voor Poesjkin

14.3.3 Datief op grond van rectie

14.3.3.1 Rectie door adjectieven

Adjectieven kunnen een complements-datief regeren. Soms is de datief zowel bij attributief als predicatief gebruik van het adjectief mogelijk (zoals bij *приятный*), anders alleen predicatief (zoals bij *симпатичный*):

74a Это́ был приятный́ всем нам
сю́рпри́з.	Dat was voor ons allemaal een prettige
verrassing.
74b Тако́й сюрпри́з приятен́ нам всем.	Zo'n verrassing waarderen we allemaal.
75 Э́та идéя была́ мне о́чень
симпати́чной.	Dat idee vond ik heel sympathiek.

14.3.3.2 Rectie door adjectieven: overmaat

Bij bepaalde adjectieven in de korte vorm, met een 'gewoon' subject in de nominatief en een datief, krijgt het adjectief de interpretatie 'te ... voor (het datief-object)':

76a Э́та блу́зка мне ма́ла.	Die bloes is me te klein.
76b Боти́нки ему́ тесны́ бы́ли.	De schoenen waren hem te klein/ knel-
den.

Deze vormen kunnen zelfs uitsluitend in deze context voorkomen, en dan nog praktisch alleen met betrekking tot het passen van kleren. Het gaat om:

77 мал	te klein	вели́к	te groot
широ́к	te wijd	у́зок	te strak, smal
те́сен	te eng	ко́роток	te lang

Zie ook 3.13.2.4.

14.3.3.3 Rectie door werkwoorden

Na een gesloten groep werkwoorden. Het datief-object is datgene waarop de handeling gericht is.

- Psychologische werkwoorden:

78 удиви́ться	zich verbazen over	изуми́ться	verstomd staan over
радо́ваться	blij zijn met	порази́ться	perplex zijn over

Voorbeelden:

79a Сосе́дка удиви́лась шу́му в на́шей кварти́ре.	De buurvrouw verbaasde zich over het lawaai in onze woning.
79b Ма́ма о́чень обра́довалась на́шему прихо́ду.	Moeder was heel blij dat we gekomen waren.

- Werkwoorden van leren, onderwijzen (het vak, de vaardigheid) komen in de datief):

80 учи́ть	onderwijzen	обуча́ться	onderwezen worden,
учи́ться	leren		les krijgen in

81a Приме́р роди́телей не всегда́ учи́т дете́й хоро́шему поведе́нию.	Het voorbeeld van de ouders leidt bij kinderen niet altijd tot goed gedrag.
81b Взро́слые учи́тся иностра́нному язы́ку то́лько с большо́м трудо́м.	Volwassenen leren een vreemde taal alleen met de grootste moeite.

Учи́ть/вы́учить in de betekenis van 'leren' neemt een gewone accusatief:

82 Новосе́л наконце́ц вы́учил имена́ всех сосе́дей.	Eindelijk had de nieuwe bewoner de namen van al zijn burens geleerd.
---	--

- Werkwoorden van 'sympatieke houding hebben t.o.v.':

83 сочу́вствовать	meevoelen, medeliden hebben met	симпати́зировать	begrip hebben voor, sympathiek staan tegenover
благоприя́тствовать	bevorderen	покрови́тельствовать	protectie geven, invloed aanwenden
потво́рствовать	toegeeflijk zijn voor, verwennen		ten gunste van
соде́йствовать	meewerken, bijdragen aan		

- Werkwoorden van ‘richting naar’:

84 звонить	(op)bellen	подражать	imiteren, nadoen
следовать	volgen		

Voorbeelden:

85a Подруга постоянно звонила мне из-за мелочей.	Mijn vriendin belde me altijd om het minste of geringste.
85b К сожалению, я последовала плохому примеру.	Ik heb helaas een slecht voorbeeld gevolgd.

- Werkwoorden van ‘vijandige houding ten opzichte van’:

86 мешать	storen	препятствовать	(ver)hinderen
грозить	dreigen	завидовать	jaloers zijn op
мстить	wraak nemen op	ревновать	jaloers zijn op

Voorbeelden:

87a Директор препятствовал внедрению новой техники.	De directeur werkte de invoering van een nieuwe techniek tegen.
87b Я однокласснику завидовал хорошие отметки.	Ik was was jaloers op de goede cijfers van mijn klasgenoot.
87c Он мне отомстил за то, что я ему наврал.	Hij nam wraak op mij omdat ik tegen hem gelogen had.

- En ook:

88 изменить	verraden	сопутствовать	vergezeld gaan van
помочь	helpen	аккомпанировать	begeleiden (muzikaal)
подпевать	zingend begeleiden	подчинить(ся)	ondergeschikt maken (zijn) aan

NB: *изменить (что)* ‘(iets) veranderen’

NB: *предать (что кому)* ‘(iets aan iemand) verraden’

14.3.3.4 Rectie door voorzetsels

Een aantal voorzetsels regeert de datief. Zie hiervoor Hoofdstuk 13.

14.3.3.5 Rectie door werkwoord + voorzetsel

- met *к*:

89 готовит(ся) к экзамену	(zich) voorbereiden op een examen
привыкать к богатству	aan rijkdom gewend raken
применить к новой ситуации	toepassen op een nieuwe situatie
приравнять к профессору	gelijkstellen aan een professor
приспособить(ся) к погоде	aan het weer laten wennen (wennen)
приучить к дисциплине (кого)	(iemand) discipline aanleren
стремиться к счастью	naar geluk streven

тяготѣть к гру́стным разгово́рам	neigen tot droevige gesprekken
обрати́ться к учи́телю	zich tot een leraar wenden, hem aanspreken
подла́диться к атмосфе́ре	zich aan de sfeer aanpassen, zich instellen op
приблѣзиться к го́роду	de stad naderen
привязáться к ко́шке	zich hechten aan, gehecht raken aan de poes
примкнúть к па́ртии	zich bij een partij aansluiten
прислу́шаться к кома́нде	een commando gehoorzamen
относи́ться к определённой гру́ппе	tot een bepaalde groep horen
прикаса́ться к ве́ку	het ooglid aanraken
приобщѣ́ться к нау́ке	deel gaan uitmaken van de wetenschap
снизойти́ к про́сьбе	zich verwaardigen een verzoek in te willigen
придра́ться к подро́жке	vitten op je vriendinnetje
Она́ ревну́ет му́жа к подро́ге.	Ze is jaloers op haar vriendin om haar man (de man van <i>она́</i>).
Она́ ревновáла му́жа к егó рабо́те.	Ze is jaloers op de tijd/aandacht die haar man aan zijn werk besteedt.

- met *по*:

90 вздыхáть по ме́ртовой ко́шке	verlangen naar, treuren om de dode poes
скуча́ть по	missen
соскúчиться по	gaan missen
тосковáть по ро́дине	heimwee hebben, zijn vaderland missen

In ouder Russisch regeerde dit *по* de locatief, wat soms nog te zien is bij persoonlijke voornaamwoorden (*по вас, по нас*).

Deze werkwoorden kunnen allemaal ook met *о* (met locatief) gebruikt worden, wat in modern Russisch ook de voorkeur heeft.

14.4 De accusatief

14.4.1 Accusatief op grond van de functie in de zin

14.4.1.1 Lijdend voorwerp

- Het lijdend voorwerp van een werkwoord staat in de accusatief, onafhankelijk van de rol die het lijdend voorwerp heeft in de handeling. Een paar voorbeelden van de mogelijke verschillen in wat een lijdend voorwerp 'doet' in een handeling zijn hier gegeven:

- 91a Вáня любит читáть, писáть, посылáть Vanja leest, schrijft, stuurt en ontvangt
и получáть пíсьма. graag brieven.
- 91b Отвéт мóжно обдúмать, знать, Een antwoord kun je overdenken, weten,
придúмать, запóмнить и забýть. bedenken, onthouden en vergeten.

- In bepaalde gevallen kan een direct object geen accusatief dragen, en moet het in een andere naamval staan. Zulke gevallen worden in de andere paragrafen van dit hoofdstuk behandeld onder ‘rectie door werkwoorden’, bijvoorbeeld 14.3.3.3.
- Een zin bevat hoogstens één lijdend voorwerp, en dus nooit meer dan één geregeerde accusatief. Als er dus bij een werkwoord twee voorwerpen zijn die allebei in aanmerking komen om een accusatief te dragen, moet er voor één een andere oplossing worden gevonden:

- 92a спросíть когó о чём iemand iets vragen (vraag stellen)
- 92b спросíть что у когó iemand iets vragen (vraag stellen)
- 93a просíть когó о чём iemand iets vragen (verzoeken)
- 93b просíть когó сдéлать чтó-то iemand vragen iets te doen
- 94a Я егó простíл. Ik heb hem vergeven.
- 94b Я емý всё простíл. Ik heb hem alles vergeven.

- De werkwoorden in (92) – (94) nemen een accusatief, terwijl men dat (bijvoorbeeld op grond van het Nederlands) misschien niet zou verwachten. Dit geldt ook voor de volgende werkwoorden:

95 благодарíть	bedanken	известítть	op de hoogte brengen
поздрáвить	feliciteren	упрекáть	verwijten, verwijten maken
напóмнить	aan iets herinneren	ревновáть
(к чемý)	jaloers zijn vanwege
(zie 89)
стóить	kosten	заслужítть	verdiene
маар: стóить чего́	iets waard zijn
(abstract)	Маар:
заслúживать чего́	iets verdienen,
waard zijn

- Bij met *на-* geprefigeerde (ongerichte) werkwoorden van beweging komt de verplichte uitdrukking van hoeveelheid in de accusatief (zie 14.2.4.3).

14.4.1.2 Bepaling van tijd

- Een bepaling van tijdsduur zonder voorzetsel staat in de accusatief:

- 96a Мы гуля́ли весь день. We hebben de hele dag gewandeld.
- 96b Колле́га уже́ неде́лю пи́шет докла́д. Mijn collega schrijft al een week aan zijn voordracht.

(Er zijn specifieke gevallen waarin de instrumentalis (meervoud) gebruikt wordt. Zie 14.5.1.2.)

Zoals blijkt uit (96b), kan een zin zowel een geregeerde accusatief (*доклад*) als een accusatief-bepaling (*неделю*) bevatten.

- In 8.5.5 werden de ‘perduratieve’ werkwoorden behandeld. Deze kunnen met behulp van het prefix *про-* worden afgeleid van elk imperfectief werkwoord dat een aterminatieve handeling aanduidt en hebben de algemene betekenis ‘een bepaalde tijd een handeling verrichten’. De tijdsduurbepaling is bij deze werkwoorden verplicht. Voorbeelden:

- 97a Дети прогальдѣли всю ночь. De kinderen hebben de hele nacht door herrie gemaakt.
- 97b Бабушка всю жизнь прожила в Москвѣ. Oma heeft haar hele leven in Moskou gewoond.
- 97c *Дети прогальдѣли.
- 97d *Бабушка прожила в Москвѣ.

Deze tijdsbepalingen hebben veel weg van lijdende voorwerpen, onder andere omdat zij verplicht zijn. Er is een aantal tests op grond waarvan kan worden vastgesteld dat in sommige gevallen (o.a. bij *прожить*) er inderdaad sprake is van een lijdend voorwerp, terwijl we in andere gevallen (o.a. bij *прогальдѣть*) te maken hebben met een tijdsbepaling. Deze tests worden hier besproken om te laten zien dat er een echt syntactisch verschil bestaat tussen de bepaling en het lijdend voorwerp. Ze zijn natuurlijk alleen echt uit te voeren door moedertaalsprekers. We laten er hier enkele van zien.

- » Als de tijdsduur-uitdrukking vervangen kan worden door een bijwoord van tijd is sprake van een tijdsbepaling. Dit is het geval in (98), maar niet in (99):

- 98 Дети прогальдѣли всю ночь/ очень долго. De kinderen hebben de hele nacht door/ ontzettend lang herrie gemaakt.
- 99 Бабушка всю жизнь/ *очень долго прожила в Москвѣ. Oma heeft haar hele leven/ heel lang in Moskou gewoond.
- » Als nog een lijdend voorwerp toegevoegd kan of moet worden dat geen tijdsduur uitdrukt, is duidelijk dat de tijdsduur-uitdrukking een bepaling is:

- 100 Маша письмó прописала всю ночь Masja is de hele nacht met die brief bezig geweest.
- 101 Маша бельѣ прогальдила всю ночь. Masja heeft de hele nacht door was gestreken.
- » Als de nominale uitdrukking in de accusatief het antecedent van een relatieve bijzin kan zijn, hebben we een lijdend voorwerp en geen bepaling:
- 102 Жизнь, котóрую бабушка прожила в Москвѣ, была бедной и несчастной. Het leven dat oma in Moskou heeft geleid was arm en ongelukkig.
- 103 *Ночь, котóрую прогальдѣли дѣти, была шумной и бессонной. (De nacht die de kinderen al herrieschoppend doorbrachten was luid en slapeloos.)
- 104 Бельѣ, котóрое прогальдила Маша всю ночь, ужé лежало неделю. De was die Masja de hele nacht streek lag er al een week.
- 105 *Ночь, котóрую прогальдила Маша (бельѣ), была очень длинной. (De nacht die Masja al strijkend doorbracht was erg lang.)

14.4.1.3 Accusatief in onpersoonlijke zinnen

Het gaat hier om de accusatief in zinnen als ...

106	Нам ну́жно хоро́шего перево́дчика.	We hebben een goede vertaler nodig.
107	Мне ви́дно дере́вню.	Ik kan het dorp zien.
108	Нам жаль ба́бушку. ... en:	We hebben medelijden met onze oma.
109	Её́ тошн́ило.	Zij was misselijk.
110	Его́ уби́ло мо́лнией.	Hij werd door de bliksem gedood.

Deze constructies worden behandeld in 15.2.5, 15.2.8 en 15.2.9.

14.4.2 Accusatief nooit in complementen van nomina

De accusatief komt nooit voor als complement bij nomina. In een nominalisering komt het equivalent van een accusatief in de genitief; het equivalent van een tijdsduurbepaling in de accusatief is een uitdrukking met een voorzetsel:

111	перепи́сывать кн́игу перепи́сывание кн́иги	een boek overschrijven het overschrijven van een boek
112	чита́ть час чте́ние в те́чение ча́са	een uur lezen (het) een uur lezen

14.4.3 Accusatief op grond van rectie**14.4.3.1 Rectie door adjectieven**

Een aantal onpersoonlijke constructies zou men kunnen zien als rectie door predicatief gebruikte adjectieven, bijvoorbeeld die in (106) – (108) hierboven. Zie verder 15.2.5 en 15.2.6.

14.4.3.2 Rectie door werkwoorden

Zie hiervoor 14.4.1.1.

14.4.3.3 Rectie door voorzetsels

Zie hiervoor Hoofdstuk 13.

14.4.3.4 Rectie door werkwoord + voorzetsel

- met *в/во*:

113	ве́рить в Бо́га	in God geloven
	игра́ть в ка́рты	kaartspelen
	ме́тить в ми́нистры	mikken op een ministerspost
	оде́ть (кого́) в ко́фточку	(iemand) een vestje aantrekken
	упере́ть(ся) в стéнку	tegen de wand leunen
	цели́ть в се́рдце	op het hart mikken
	целова́ть в гу́бы	op de mond kussen
	стуча́ть в дверь	op de deur kloppen
	уда́рить в бараба́н	op een trommel slaan

- met *за*:

114 бѣ́ться за демокра́тию	vechten voor democratie
боро́ться за свобо́ду	vechten voor vrijheid
голосова́ть за па́ртию	op de partij stemmen
сража́ться за освобожде́ние	strijden voor de bevrijding
дрожа́ть за семью́	ernstig bezorgd zijn om het gezin
трево́житься за дете́й	bezorgd zijn om de kinderen
благодарѣ́ть за услу́гу	(iemand) voor een gunst bedanken
извини́ть(ся) за опозда́ние	(zich) verontschuldigen voor het te laat komen
мстѣ́ть за оби́ду	wraak nemen om een belediging
награди́ть за заслугу́	belonen voor verdiensten
руча́ться за скрупуле́зность	instaan voor precisie, precisie garanderen
бра́ться за рабо́ту	het werk beginnen, de mouwen opstroepen
приня́ться за задáние	aan de opdracht beginnen
де́ргать за верёвку	aan het touw rukken
держáться за перѣ́ло	zich aan de leuning vasthouden
уцепи́ться за послéдний шанс	de laatste kans waarnemen
хвата́ться за соло́минку	zich aan de laatste strohalm vastklampen
выдава́ть за́муж за сы́на дру́га	laten trouwen met de zoon van een vriend
вѣ́йти за́муж за сосéда	met de buurman trouwen
сва́таться за де́вушку	een meisje het hof maken

- met *на*:

115 влия́ть на окружа́ющую средú	het milieu beïnvloeden
моби́лизова́ть на войну́	mobiliseren voor een oorlog
покуси́ться на святы́ню	een aanslag plegen op een heiligdom, een heilig huisje omver schoppen
посяга́ть на жизнь	een aanslag doen op het leven
полага́ться на репутáцию	vertrouwen op de reputatie
рассчи́тывать на при́быль	op winst rekenen
согласи́ться на сотру́дничество	instemmen met samenwerking
походи́ть на ба́бушку	op oma lijken
сма́хивать на бра́та	op je broer lijken
досáдовать на дру́га	geïrriteerd door/ boos op een vriend zijn
дúться на сестри́чку	mokken, boos blijven op je zusje
жа́ловаться на ше́фа	over de baas klagen
зли́ться на прохо́жего	kwaad worden op een voorbijganger
клевета́ть на колле́гу	een collega belasteren

надéяться на успéх	hopen op succes
негодовáть на мáстера	verontwaardigd zijn over een vakman
обíдеться на продавцá	geïrriteerd door/ beledigd door/ boos op de verkoper zijn
откликáться на прóзвище, прóсьбу	reageren op een bijnaam, verzoek
сердítься на собáку	boos worden op de hond
выменя́ть на инострáнную валю́ту	inwisselen voor buitenlands geld
разменя́ть на мáленькие купю́ры	tegen kleiner geld wisselen
делíть на две чáсти	in twee delen verdelen
разбíть на грóппы	in groepen verdelen
распáсться на кускí	in stukken uit elkaar vallen
пеня́й на себá!	eigen schuld!
• met <i>о/об/обо</i> :	
116 бítься о стéну	tegen de muur slaan (bv. luik)
разбíться о пол	op de vloer kapot vallen
споткнúться о порóг	struikelen over de drempel
терéться об úгол дóма	zich schuren aan de hoek van het huis
удáриться о косяк	tegen de deurpost lopen, zich eraan stoten
ушибíть(ся) о стáвень	(zich) stoten, verwonden aan een luik

14.5 De instrumentalis

14.5.1 Instrumentalis op grond van de functie in de zin

14.5.1.1 Instrumentalis in het predikaat

De instrumentalis wordt, net als de nominatief, veel gebruikt in het predikaat. Voor dit gebruik zie 15.1.

14.5.1.2 Bepalingen

Verschillende soorten bepalingen komen in de instrumentalis.

- Instrument:

117 Сестрá пытáлась есть суп вíлкой. Mijn zus probeerde soep te eten met een vork.

118 Мáма вязáла деревя́нными спи́цами. Mama breide met houten breinaalden.

- Onbepaalde tijdsduur (nomen in het meervoud):

119 Вáня ужé недéлями ищёт нóвую кварти́ру. Vanja zoekt al wekenlang een andere woning.

120 Бáбушка в разговóре иногдá минúтами молчáла. Oma zweeg soms minutenlang tijdens een gesprek.

- Weg afgelegd in een bepaald soort ruimte (dit soort bepalingen is niet erg productief in modern Russisch):

121 Мы долго ёхали лёсом, а потóм
открылась степь. We reden lang door bos, en daarna kwam er steppe.

- Verder is er een groot aantal bepalingen die eruitzien als nomina in de instrumentalis, bijvoorbeeld:

122 пешкóм te voet
123 (идти) ша́гом, бего́м stapvoets, in looppas (lopen)
124 но́чью, днём, вёчером, ўтром 's nachts, overdag, 's avonds, 's ochtends
125 пёрвым дёлом als eerste, in de eerste plaats

Dit zijn echter gevallen van LEXICALISERING, het patroon is niet productief. Met 'lexicalisatie' wordt bedoeld dat een woordvorm (in dit geval een instrumentalis van een substantief) zich losmaakt van het woord waar het van gevormd is en beschouwd gaat worden als een apart woord (in dit geval een bijwoord).

14.5.1.3 Agens in een passieve zin

In een passieve zin kan de agens (handelende persoon) worden uitgedrukt met een instrumentalis:

126 Мяч забы́т в саду́ детьми́. De bal is door de kinderen in de tuin achtergelaten.
127 На э́том заво́де са́мые то́нкие
процё́ссы прово́дятся же́нщинами. In deze fabriek worden de subtielste processen door vrouwen uitgevoerd.

14.5.1.4 'Agens' in onpersoonlijke zinnen

Er bestaat een type onpersoonlijke zinnen waarin een (meestal ongewenste) gebeurtenis wordt beschreven en waarin de agens (indien aanwezig) wordt uitgedrukt met behulp van een bepaling in de instrumentalis. Het gaat om zinnen als (128) en (129). Deze constructies worden behandeld in 15.2.9:

128 Ва́сю сши́бло с ног си́льным уда́ром
вётра. Vasja werd door een rukwind omvergeblazen.
129 Берли́оза переёхало трамва́ем. Berlioz werd door een tram overreden.

Eigenlijk kan men hier niet van een agens spreken, want een cruciale eigenschap van deze constructie is dat de handeling volstrekt mechanisch en onverschillig wordt uitgevoerd met behulp van datgene wat in de instrumentalis staat. Zulke zinnen kunnen dan ook niet een bewust of uitsluitend door mensen uitgevoerde handeling uitdrukken:

130 *Приду́мало иде́ю моим сы́ном. (Het idee is door mijn zoon bedacht.)
131 *Изби́ло заклю́ченного сторожа́ми. (De gevangene is door cipiers in elkaar geslagen.)

Een zin als (132) hieronder kan dus alleen een interpretatie krijgen waarin het leger volkomen mechanisch opereert.

132 Отби́ло врага́ я́ростной а́рмией. De vijand werd door het woedende leger teruggeslagen.

14.5.2 Instrumentalis in complementen van nomina en adjectieven

14.5.2.1 Instrument, middel

- Net als bij werkwoorden drukt een bepaling in de instrumentalis bij een nomen het instrument, het gereedschap uit (dit zijn natuurlijk vaak nomina die afgeleid zijn van een werkwoord):

133	удáр топорóм	een klap met een bijl
134	гла́женье утюго́м	het strijken met een strijkijzer

- Ook adjectieven kunnen voorkomen met een bepaling in de instrumentalis die een instrument of middel uitdrukt:

135	отврати́тельный своёй мэ́рзостью челове́к	een man die walgelijk is door zijn laagheid
136	интерéсная своёй семе́йной истóрией же́нщина	een vrouw met een interessante familiegeschiedenis

14.5.2.2 Agens

Net als in een passieve zin kan de agens van een zelfstandig naamwoord dat afgeleid is van een transitief werkwoord uitgedrukt worden door een instrumentalis-bepaling:

137	Разруше́ние Рима ванда́лами бы́ло ужа́сным собы́тием.	De vernietiging van Rome door de Vandalen was een vreselijke gebeurtenis.
138	Мы ещё прису́тствовали при исполне́нии а́рии послéдним кандида́том.	We waren bij de uitvoering van de aria door de laatste kandidaat nog aanwezig.

14.5.3 Instrumentalis op grond van rectie

14.5.3.1 Rectie door adjectieven

- Er is één adjectief dat een complement krijgt in de instrumentalis, namelijk *гордый* 'trots'.

14.5.3.2 Rectie door werkwoorden

Een groot aantal werkwoorden regeert de instrumentalis. Hieronder zijn zij in groepen verdeeld die semantisch min of meer bij elkaar horen.

Twee opmerkingen: (1) Indelingen als deze zijn altijd in zekere mate arbitrair. (2) Merk op dat de semantische labels hieronder alleen bedoeld zijn om de groepen gemakkelijker te onthouden; het is nooit zo dat alle werkwoorden die tot één semantische groep behoren een bepaalde naamval toekennen.

- Werkwoorden van machtsuitoefening:

139	владéть	beheersen	управля́ть	besturen, leiden
	дирижи́ровать	dirigeren	же́ртвовать	opofferen
	кома́ндовать	bevelen	по́льзоваться	gebruiken

распоряди́ться	beschikken over	овладе́ть	bemachtigen, zich
пра́вить	regeren		eigen maken
руководи́ть	begeleiden, leiden	располага́ть	tot iemands beschik-
злоупотребля́ть	misbruiken		king staan

NB: *употребля́ть* 'gebruiken' regeert de accusatief.

- Bepaalde koppelwerkwoorden (zie 15.1.4).
- Werkwoorden waarbij een stofnaam als een soort instrument fungeert:

140 грузи́ть	beladen met	запасты́сь	zich voorzien van
запасты́	voorzien van,	запра́вить	volgooien (met ben-
	bevoorraden met		zine)

- Werkwoorden van 'genieten van/ lijden aan bepaalde verschijnselen'. Drie subgroepjes:

141a	изобило́вать	rijk zijn aan	ла́комиться	genieten van, zich te
	наслади́ться	genieten van		goed doen aan
141b	заболе́ть	ziek worden, (een	боле́ть	lijden aan, (een
		ziekte) krijgen		ziekte) hebben
	страда́ть	lijden aan		
141c	дыша́ть	(iets) ademen	па́хнуть	ruiken naar
	воня́ть	stinken naar		

- Werkwoorden van 'een positieve/negatieve houding hebben tegenover':

142	брезга́ть	niet willen, ver-	пренебре́чь	versmaden, verwaar-
		smaden		lozen
	горди́ться	trots zijn op	дорожи́ть	hechten aan
	интересова́ть(ся)	(zich) interesseren	порази́ться	perplex zijn van
		voor		
	восхи́титься	zeer enthousiast	любова́ться	bewonderen(d bekij-
		zijn over		ken)
	увле́чься	leuk vinden,	восторга́ться	enthousiast zijn over
		hobby hebben aan		

- Heel dicht hier in de buurt zijn:

143	сла́виться	beroemd zijn om	хваля́ться	prat gaan op
-----	------------	-----------------	------------	--------------

(Misschien hoort *горди́ться* (zie 142) eigenlijk ook tot dit groepje.)

- Varia:

144	занима́ться	zich bezighouden	ограни́читься	zich beperken tot
		met		
	меня́ться	ruilen, wisselen	рискова́ть	riskeren
	обменя́ться	uitwisselen	торгова́ть	handelen in
	дели́ться	deelgenoot maken	удостои́ть	schenken (aandacht)
		van		

- In een zin waarin beweging met een (eigen) lichaamsdeel wordt uitgedrukt komt het lichaamsdeel in de instrumentalis:

145 Он еле мог двѣгать пѣльцами.	Hij kon zijn vingers nauwelijks bewegen.
146 Он чуть шевельнул вѣком.	Zijn ooglid bewoog nauwelijks merkbaar.

Opmerking bij (145) en (146): een beweging die betrekking heeft op (iets dat gezien wordt als) een onvervreemdbaar deel van het lichaam (daaronder vallen behalve lichaamsdelen ook kleren, haar, sieraden, enz.) kan niet uitgedrukt worden door een transitief werkwoord met een lijdend voorwerp in de accusatief.

- Wanneer een verplicht intransitief werkwoord een lijdend voorwerp neemt, komt dat in de instrumentalis. Het gaat hierbij steeds om een zogenaamd 'innerlijk object', dat wil zeggen het object drukt de handeling van het werkwoord uit:

147 умерѣть страшной смѣртью	een vreselijke dood sterven
148 спать сном праведного	de slaap der rechtvaardigen slapen
149 идтѣ полным ходом	in volle gang zijn
150 смеяться жутким смѣхом	griezelig lachen

14.5.3.3 Rectie door voorzetsels

Een aantal voorzetsels regeert de instrumentalis. Zie hiervoor hoofdstuk 13.

14.5.3.4 Rectie door werkwoord + voorzetsel

- met *за*:

151 гнѣться за успѣхом	op succes uit zijn, jagen op succes
охотиться за преступниками	boeven vangen
следовать за любимой	zijn geliefde niet uit het oog verliezen
наблюдать за процессом	het proces bewaken
следить за поведением детѣй	op het gedrag van de kinderen letten
смотреть за больным	voor een patiënt zorgen
присмотреть за ребёнком	op een kind passen
ухаживать за красивой девушкой	een mooi meisje proberen te versieren

- met *над*:

152 издеваться над калѣкой	de invalide/mismaakte belachelijk maken, spotten met
сжалиться над беспомощностью	medelijden krijgen met hulpeloosheid
смеяться над бабушкой	om oma lachen, oma uitlachen
шутить над коллегой	grapjes maken over een collega
биться над математикой	verschrikkelijke moeite hebben met wiskunde
здуматься над проблемой	diep nadenken over een probleem
работать над важной задачей	aan een belangrijke opgave werken
трудиться над статьѣй	aan een artikel werken

- met *пéред*:

153 извини́ться пéред пуб́ликой робéть пéред короле́вой стыди́ться пéред сосéдями труси́ть пéред учи́телем	het publiek zijn excuses aanbieden verlegen zijn voor de koningin zich schamen voor de burenen bang zijn voor de onderwijzer
---	---
- met *с/со*:

154 встрéтиться с дире́ктором ба́нка знако́миться с сосéдями здоро́ваться с колле́гой прости́ться с го́stem разве́стись с супру́гом расста́ться с кни́гой поздра́вить с днё́м рождéния грани́чить с друго́й страной спра́виться с тру́дностями сравни́ть с подру́гой счита́ться с обстоя́тельствами дели́ться с секретáршей (чем) сове́товаться с руководи́телем	een ontmoeting hebben met de bank- directeur kennismaken met de burenen een collega groeten afscheid nemen van een gast van je echtgenoot scheiden afstand doen van een boek feliciteren met je verjaardag grenzen aan een ander land met de moeilijkheden weten om te gaan vergelijken met je vriendin rekening houden met de omstandigheden de secretaresse deelgenoot maken (van) de begeleider om advies vragen
--	--

14.6 De locatief: rectie door werkwoord + voorzetsel

De locatief komt alleen voor in combinatie met voorzetsels, vandaar dat deze naamval ook wel prepositionalis wordt genoemd.

Het gebruik van de locatief geregeerd door alleen voorzetsels wordt behandeld in hoofdstuk 13. Op deze plaats hoeft daarom alleen de locatief op grond van rectie door werkwoord + voorzetsel te worden besproken.

- met *в/во*:

155 нужда́ться в воде́ отча́яться в любви́ разочарова́ться в дру́ге сомнева́ться в и́скренности усомни́ться в пра́вде кля́сться в хоро́ших наме́рениях присяга́ть в ве́рности расписа́ться в получéнии удостове́риться в доброкáчественности заподо́зрить в кра́же подозрева́ть в неи́скренности обвини́ть в бе́гстве	water nodig hebben wanhopen aan de liefde teleurgesteld raken in een vriend twijfelen aan de oprechtheid gaan twijfelen aan de waarheid zweren bij zijn goede bedoelingen trouw zweren tekenen voor ontvangst zich vergewissen van de kwaliteit gaan verdenken van diefstal verdenken van onoprechtheid van vluchten beschuldigen
---	--

призна́ться во лжи
 раскáяться в неве́жливости
 созна́ться в неве́рности
 уличíть в убíйстве
 упрека́ть в коры́стности
 укори́ть в неслу́шании
 убедíть(ся) в испра́вности

уве́рить(ся) в бескоры́стности
 уча́ствовать в концéрте

Bij werkwoorden van beweging met een vervoermiddel wordt tegenwoordig ook *в* gebruikt:

156 *éхать в трамва́е*

met de tram gaan

Dit gebruik verdringt nu *éхать на трамва́е*, wat in iets ouder Russisch de enig juiste uitdrukking was.

- met *на*:

157 *жени́ться на иностранке*
игра́ть на скри́пке
основа́ть на лжи
отрази́ться на поведе́нии
сосредото́читься на су́ти

met een buitenlandse trouwen
 vioolspelen
 op een leugen baseren
 zich in het gedrag weerspiegelen
 zich op de essentie concentreren

- met *о/об/обо*:

158 *беспоко́иться о бу́дущем*
вздыха́ть о любíмом
горева́ть о поко́йнике
забо́титься о жильé
мечта́ть о карье́ре
пла́кать о бы́вшей любви́

zich zorgen maken over de toekomst
 naar een geliefde verlangen
 om een overledene rouwen
 voor onderdak zorgen
 dromen van een carrière
 huilen, treuren om een voormalige liefde

скорбе́ть о пропа́вшем сы́не
предупреди́ть об опа́сности
расспроси́ть о доро́ге

rouwen om een verloren zoon
 voor gevaar waarschuwen
 over de weg uitvragen, naar de weg vragen

спра́виться о больно́м
жалéть о дру́ге

naar een zieke informeren
 het jammer vinden, treuren om een vriend

говори́ть о пого́де
рассказа́ть о рабо́те
договори́ться об усло́виях
ду́мать о друго́м

over het weer praten
 over het werk vertellen
 de voorwaarden afspreken
 aan iets anders denken

известить о получении
 рассуждать о решении
 толковать об обеих сторонах
 условиться о приезде

доложить о командировке
 вспомнить о срочном деле
 забыть о проблеме
 напомнить (кого) о дне рождения
 просить о помощи
 спросить о времени
 узнать об имени
 упомянуть об участии

Bij de zeven laatstgenoemde werkwoorden (vanaf *вспомнить*) wordt in iets ouderwets Russisch in plaats van een voorzetselvoorwerp een gewoon lijdend voorwerp gebruikt.

op de hoogte brengen van het ontvangen
 de oplossing bespreken
 beide kanten van de zaak bespreken
 de aankomst afspreken, het eens worden over

verslag uitbrengen van een dienstreis
 zich een dringende kwestie herinneren
 een probleem vergeten
 (iemand) aan een verjaardag herinneren
 om hulp vragen
 vragen hoe laat het is
 een naam te weten komen, horen
 gewag maken van deelname

14.7 Vocatief

De vocatief wordt gebruikt om iemand aan te spreken, en staat buiten welk zinsverband dan ook. Eigennamen van flexieklasse ⟨2⟩ van het type *Маша*, *Жёня*, *Саша*, en woorden als *папа*, *мама* en *тётя* hebben een uitgangssloze vocatief:

159 Маш, ты идёшь?

Masja, kom je?

160 Пап, не упади!

Niet vallen, papa!

Zie verder 2.2.4.3 en 2.4.4.2.

15 BIJZONDERHEDEN VAN DE ZINSBOUW

15.1 Predicatie; de vorm van het naamwoordelijk gezegde en de bepaling van gesteldheid

15.1.1 Algemeen over predicatie

PREDICATIE is een eigenschap van zinnen in alle talen; daarom leggen we voor de duidelijkheid het algemene begrip eerst uit aan de hand van het Nederlands. We zullen zien dat de term 'predikaat' hier een ruimere betekenis krijgt dan in de traditionele zinsontleding, waar het gelijk staat aan 'gezegde'. Om verwarring te voorkomen zullen we het woord 'predikaat' in deze ruimere betekenis van het indexcijfer '2' voorzien, dus: PREDIKAAT².

Onder predicatie in ruime zin verstaan we het verschijnsel dat een deel van de zin 'iets zegt' over een ander deel ervan, ofwel dat het PREDICEERT over dat andere deel. Het zinsdeel dat prediceert wordt 'predikaat²' genoemd. Dat waarover het predikaat² iets zegt, noemen we het SUBJECT VAN PREDICATIE.

Ook het onderwerp van de zin kan 'subject' genoemd worden. Om verwarring te voorkomen zullen we in het gedeelte over predicatie (15.1 en subparagrafen) het onderwerp van de zin steeds aanduiden met 'onderwerp'. 'Subject' slaat dus steeds op het subject van predicatie.

We onderscheiden verschillende niveaus van predicatie:

- a) Op het niveau van de *zin* is het zo dat het predikaat² een mededeling doet over het onderwerp. In 'Jan slaapt' wordt de eigenschap 'slapen' toegekend aan 'Jan', of met andere woorden, van Jan wordt beweerd dat hij slaapt. Dit wordt **PRIMAIRE PREDICATIE** genoemd. 'Jan' is hier het subject van predicatie, 'slaapt' is het **PRIMAIRE PREDIKAAT²**. Je zou kunnen zeggen dat het uitdrukken van predicatie-relaties de voornaamste functie is van een zin.
- b) Op het niveau van het *zinsdeel* doet een predikaat² een uitspraak over de kern van dat zinsdeel. Bij substantieven denk je dan bijvoorbeeld aan adjectieven die iets zeggen over het substantief: in 'een dikke man' prediceert 'dikke' over 'man'. Bij adjectieven en bijwoorden zijn het bijwoorden die kunnen prediceren: in 'heel goed' (bijwoordelijke of bijvoeglijke bepaling) prediceert 'heel' over 'goed'. Dit soort predicatie kan worden samengevat onder **MODIFICATIE** (Het predikaat² **MODIFICEERT** het subject van predicatie). Bij modificatie maken het subject van predicatie en het predikaat² deel uit van hetzelfde zinsdeel.
- c) Er is nog een derde type, dat eigenschappen van de bovenste twee combineert, namelijk **SECUNDAIRE PREDICATIE**. Hier gaat het om gevallen als het woord 'dronken' in 'Hij kwam dronken thuis'.

(In de traditionele zinsontleding noemen we 'dronken' hier een bepaling van gesteldheid.)

In deze zin prediceert 'dronken' over 'hij'. In dit voorbeeld is het primaire predikaat² het werkwoord 'thuiskomen', dat in dit geval de handeling uitdrukt die door het subject wordt uitgevoerd. Een **SECUNDAIR PREDIKAAT²** zegt iets 'extra's' over

het subject of het object van een zin (of nog een ander zinsdeel), iets wat het geval is tijdens of als gevolg van de handeling die door het primair predikaat² wordt uitgedrukt. Tegelijkertijd maakt het secundair predikaat² geen deel uit van het subject of object.

De drie typen predicatie worden hieronder voor het Russisch geïllustreerd: 1 primaire predicatie; 2 modificatie en 3 secundaire predicatie:

1	Мáша бы́ла певи́цей/краси́вой.	Masja was zangeres/mooi.
2	Хоро́шая певи́ца хоро́шо поёт.	Een goede zangeres zingt goed.
3	Мáша хоро́шо поёт да́же пья́ной.	Masja zingt zelfs dronken goed.

Hieronder volgt een schematisch overzicht van de eigenschappen van primaire predicatie, modificatie en secundaire predicatie in het Russisch:

	subject van predicatie is:	zinsdelen subject en predikaat ² :
primaire pr.	onderwerp	verschillend
modificatie	kern van zinsdeel	hetzelfde
secundaire pr.	onderwerp/object	verschillend

In de subparagrafen van 15.1 bespreken we deze drie soorten predicatie in het Russisch.

15.1.2 Primaire predicatie: soorten predikaten² en subjecten

Net als in het Nederlands kunnen predikaten² en subjecten tot allerlei verschillende (combinaties van) woordsoorten behoren en zelfs uit hele zinnen bestaan. In de volgende voorbeeldzinnen vinden we verschillende mogelijkheden voor het predikaat²: 1 werkwoordelijk, 2 adjectivisch, 3-4 nominaal, 5-6 prepositioneel en 7 bijwoordelijk:

1	Она́ ему́ не ве́рит, ду́мает, отгова́ривается, пла́чет, наста́ивает.	Ze gelooft hem niet, denkt na, probeert beleefd te weigeren, huilt, dringt aan.
2	Дядя́ Ми́ша был бесшаба́шный, удало́й, простоду́шный.	Oom Misja was roekeloos, brutaal en openhartig.
3	Её́ мать бы́ла дома́шней хозя́йкой.	Haar moeder was huisvrouw.
4	Её́ сло́во – зако́н.	Haar woord is wet.
5	Мы бы́ли на да́че.	We waren op de datsja.
6	Оте́ц был без рабо́ты.	Vader was werkloos.
7	Конце́рт бы́л вчера́.	Het concert was gisteren.

Soms heeft een werkwoordelijke uitdrukking een idiomatische betekenis die lijkt op die van een adjectief:

8	руко́й пода́ть	heel dichtbij
9	я́блоку негде́ упа́сть	heel druk

Zulke uitdrukkingen kunnen ook als predikaten² optreden:

10	До до́ма бы́ло – руко́й пода́ть.	Het huis was vlakbij.

- 11 Людѣй было – яблоку негде упасть. Het zag zwart van de mensen.

In de volgende voorbeelden vinden we verschillende mogelijkheden voor het subject: (12) – (15) nominaal (substantief, voornaamwoord, eigenaam, gesubstantiveerd adjectief) en (16) werkwoordelijk. In (10) hadden we al een prepositioneel subject:

12 В нашей деревне организовалась сапожная артель.	Bij ons in het dorp werd een schoenmakerswerkplaats gesticht.
13 Я сказала ему, что он неправ.	Ik zei tegen hem dat hij ongelijk had.
14 Ольга во время собрания молчала.	Olga zei niets tijdens de vergadering.
15 Учёные этот вопрос пока не решили.	De geleerden hebben deze kwestie nog niet opgelost.
16 Решить все проблемы – невозможное задание.	Alle problemen oplossen is een onmogelijke opdracht.

Het Nederlands kent een paar typen subjecten die in het Russisch niet voorkomen. Om zulke zinnen in het Russisch te vertalen moet je een ander soort subject nemen. Voorbeelden:

17 Rood is mooi.	Красный цвет – красивый.
18 Veel is lekker.	Много есть значит вкусно есть.

15.1.3 Primaire predicatie: onpersoonlijke zinnen

In het Russisch lijken veel zinnen geen onderwerp te hebben. Vaak staat datgene wat wij in onderwerpspositie zouden verwachten in de datief (we spreken dan ook wel van een 'datief-onderwerp'). Voorbeelden:

1 Нам стало скучно.	We begonnen ons te vervelen.
2 Детям нельзя было выходить на улицу.	De kinderen mochten de straat niet op.

In zinnen als (1) en (2) kun je zeggen dat het datief-onderwerp het subject van predicatie is. Het subject van predicatie is echter niet altijd aan te wijzen, bijvoorbeeld in die gevallen waarin de zin lijkt op een vergelijkbare zin in het Nederlands, waarbij het 'loos onderwerp' ('het') is weggefallen. Voorbeelden:

3 Дует.	Het tocht.
4 Холодно.	Het is koud.

Hetzelfde heb je bij onpersoonlijke zinnen met 'algemeen ze' en 'algemeen je', bijvoorbeeld:

5 Говорят, что больше не будет снега.	Er zou geen sneeuw meer komen (zeggen ze).
6 Вот вся наша жизнь: работаешь, старáешься, а всё без толку.	Zo is ons hele leven: je werkt, je doet je best, maar het dient allemaal nergens toe.

De verschillende typen onpersoonlijke zin worden behandeld in 15.2.

15.1.4 Primaire predicatie: koppelwerkwoorden

Net als in het Nederlands kunnen onderwerp en het predikaat² met elkaar verbonden zijn door een koppelwerkwoord. In zo'n geval is dus het predikaat² het 'naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde'. Het meest voorkomende koppelwerkwoord is *быть* 'zijn'.

Zoals bekend heeft *быть* maar één presensvorm (*есть*), die vrijwel alleen voorkomt in de betekenis 'er zijn, bestaan, aanwezig zijn', dat wil zeggen in die gevallen dat *быть* geen koppelwerkwoord maar hoofdwkwoord is.

Behalve *быть* zijn er nog meer koppelwerkwoorden. Voorbeelden:

1	ока́заться//ока́зываться	blijken te zijn
2	счита́ться	de naam hebben van
3	стать /станови́ться	worden
4	явля́ться	zijn (hoog stijlniveau)

Een nominaal of adjectivisch predikaat² bij andere koppelwerkwoorden dan *быть* komt altijd in de instrumentalis:

5	Он оказа́лся дурако́м.	Hij bleek een sufferd.
6	Па́па сно́ва стал перево́дчиком.	Papa is weer vertaler geworden
7	Откры́тие желе́зного за́навеса
яви́лось спасе́нием для моего́ отца́.	De val van de Berlijnse muur was de
redding van mijn vader.
8	Их преступле́ние не каза́лось
заслужива́ющим смерте́льной ка́зни.	Hun misdaad leek de doodstraf niet te
rechtvaardigen.
9	Моя́ мать счита́лась си́льной
ли́чностью.	Mijn moeder gold als een sterke per-
soonlijkheid.
10	Она́ станови́лась всё бо́лее похо́жей
на мона́шенку.	Ze begon steeds meer op een non te
lijken.
11	Я побо́ялся показа́ться сме́шным.	Ik was bang een figuur te slaan.

15.1.5 De naamval van primaire predikaten² met het koppelwerkwoord *быть*

Na het koppelwerkwoord kunnen nominale en adjectivische predikaten² in de nominatief of in de instrumentalis voorkomen (en adjectieven ook nog in de korte vorm, zie 3.13).

15.1.5.1 Tegenwoordige tijd, niet-finiete vormen

Na de (niet-zichtbare) tegenwoordige tijdsvorm van *быть* staan nominale en adjectivische predikaten² altijd in de nominatief (of korte vorm):

1	Дире́ктор – Андре́й Васи́льевич
Жу́ков.	De directeur is Andrej Vasiljevitsj Zjoekov.
2	Ва́ся – мой друг.	Vasja is mijn vriend.

Bij de niet-finiete vormen van *быть* komt het predikaat² altijd in de instrumentalis. Dit betreft de deelwoorden, gerundia, de infinitief en de gebiedende wijs:

3	Буш, бЫвший тогда американским президентом ...	Bush, die toen de Amerikaanse president was ...
4	Будучи добрым человеком, он ей всё простил.	Omdat hij een goed mens was vergaf hij haar alles.
5	Быть врачом значит нести большую ответственность.	Als arts heb je een grote verantwoordelijkheid.
6	Не будь предателем!	Wees geen verrader!

15.1.5.2 Verleden en toekomstige tijd: participierend standpunt

In de verleden en toekomstige tijd kan een predikaat² zowel in de nominatief als in de instrumentalis staan. Deze mogelijkheid ontstaat doordat de spreker in deze tijden verschillende standpunten kan innemen, zoals hieronder besproken: een 'participierend' en een 'afstandelijk' standpunt.

Om uit te leggen wat een PARTICIPEREND STANDPUNT is, gaan we even terug naar de tegenwoordige tijd. Het predikaat² van een zin met een koppelwerkwoord *быть* in de tegenwoordige tijd staat altijd in de nominatief. Een zin in de tegenwoordige tijd gaat altijd over een persoon of object die/dat zich in dezelfde 'ruimte' bevindt als de spreker; het tijds kader van beide is hetzelfde. In dit geval kunnen we de positie van de spreker ten opzichte van datgene waar hij over praat beschrijven als een 'participierend standpunt':

7	Буш – американский президент.	Bush is de Amerikaanse president.
8	Данілыч уже старый.	Danilytsj is al oud.

In een zin met een participierend standpunt staat het predikaat² in de nominatief. Omdat in de tegenwoordige tijd het participierend standpunt het enig mogelijke standpunt is, komen predikaten² bij het koppelwerkwoord *быть* in de tegenwoordige tijd altijd in de nominatief. Het is ook mogelijk om een participierend standpunt in te nemen wanneer je praat over het verleden of de toekomst. In dat geval neemt de spreker de luisteraar mee terug of vooruit in de tijd om de situatie als het ware 'mee te maken'. De spreker karakteriseert de personen en dingen zoals ze zich op dat moment en in die situatie aan hem voordoen, zonder zich druk te maken over eventuele eerdere of latere veranderingen in hun eigenschappen. Een Nederlands voorbeeld van een participierend standpunt in de verleden tijd is 'De spanning was te snijden, want niemand zei iets en die man zat maar te wachten.'

Russische voorbeelden:

9	День был солнечный, синий, ветренный.	De dag was zonnig, blauw en winderig.
10	За чаем говорили о деревенских делах, и разговор был длинный и обстоятельный, как само чаепитие.	Bij de thee praatten ze over het dorp; het gesprek was langdurig en uitvoerig als het theedrinken zelf.
11	В этой пьесе Саша был председателем, Маша доярка, Витя агрономом ...	In dit toneelstuk was Sasja de voorzitter, Masja de melkster, Vitja landbouwkundige ...

Samenvattend:

- In een zin met een participierend standpunt neemt de spreker de luisteraar mee, en karakteriseert hij personen of objecten zoals ze zich in die situatie aan hem voordoen.
- In het Russisch krijgt een predikaat² in een zin met een participierend standpunt de nominatief.
- Een zin met participierend standpunt kan in elke tijdsvorm staan.

15.1.5.3 Verleden en toekomstige tijd: afstandelijk standpunt

Heel veel zinnen in de verleden en toekomstige tijd gaan niet over de personen of het object op zich, maar over een *situatie* waarin een persoon of een object een bepaalde eigenschap heeft. Om iets te kunnen zeggen over een situatie als geheel (en niet alleen de objecten die zich erin bevinden) moet de spreker een ander standpunt innemen: een **AFSTANDELIJK STANDPUNT**. Hij moet zich als het ware buiten de situatie opstellen. Een situatie wordt deels gekarakteriseerd door de tijdsruimte, en daardoor is de consequentie van een afstandelijk standpunt in de zin dat er een verschil bestaat tussen de tijdsruimte waarin de spreker en luisteraar zich bevinden, en de tijdsruimte waarin datgene zich afspeelt waar de zin over gaat. Voorbeeld: ‘Later bedacht ik dat de situatie wel een beetje raar was.’ In deze zin wordt het oordeel van een later moment over de situatie gegeven; de situatie wordt geëvalueerd. Voor evaluatie moet een afstandelijk standpunt worden ingenomen:

12	Этот день был для Вёры на рѣдкость
везучим.	Die dag had Vera ontzettende mazzel.
13	Решѣние было преждевременным.	De beslissing was voorbarig.
14	Емý стáло я́сно, что всё егó
поведѣние б́ыло оши́бочным.	Het was hem duidelijk geworden dat hij
het helemaal fout had gedaan.
15	Потóм мне стáло я́сно, что Вáня
был подлецо́м.	Later begreep ik dat Vanja niet te ver-
trouwen was.

Een mededeling of iets voortijdig, of goed of slecht is, wordt meestal van nature met enige afstand gedaan. In een zin met een afstandelijk standpunt komt het predikaat² in de instrumentalis. Een afstandelijk standpunt komt alleen in de verleden en toekomstige, niet in de tegenwoordige tijd voor.

In de volgende zin wordt een opeenvolging van handelingen beschreven, wat alleen met een afstandelijk standpunt mogelijk is (althans zonder standpuntwisselingen, zie 15.1.5.4):

16	Вбежа́л Ива́но́в. Бле́дное ли́цо б́ыло
мо́крым от слѣз. | Ivanov rende naar binnen. Zijn bleke
gezicht was nat van de tranen. |
|----|--|--|

Samenvattend:

- Een zin met een afstandelijk standpunt gaat over een situatie als geheel, gekarakteriseerd van buitenaf.
- In het Russisch krijgt een predikaat² in een zin met een afstandelijk standpunt de instrumentalis.
- Een afstandelijk standpunt komt niet voor in de tegenwoordige tijd.

15.1.5.4 Nadere toelichting bij de naamvalskeuze

Wanneer we bij het analyseren of formuleren van Russische zinnen geconfronteerd worden met de naamvalskeuze van predikaten², moeten we een aantal dingen bedenken:

- Vooral in een levendig verteld verhaal wisselt het standpunt vaak van participerend naar afstandelijk of andersom:

17 Я приехала к Маше днём. Вошла в дом, [wissel] а Маша была совсем усталая и заплаканная.	Ik kwam in de loop van de dag bij Masja aan. Ik ging naar binnen en Masja was helemaal moegehuild.
18 Потом мне стало ясно, [wissel] что Ваня был подлец.	Later begreep ik dat Vanja niet te vertrouwen was.

- Voor het vaststellen van het standpunt van de spreker is meestal iets meer context nodig dan een enkele zin. In losse zinnen is daarom heel vaak niet vast te stellen welke mogelijkheid de correcte is. Vaak kunnen ze allebei:

19 Яблоко было спелое/спелым.	De appel was rijp.
20 Задача была трудная/трудной.	De opdracht was moeilijk.
21 Вася был весёлый человек/весёлым человеком.	Vasja was een opgewekt iemand.

- Het verschil in standpunt hangt samen met een verschil in stijl en gebruikssfeer:
 - Een participerend standpunt is geschikt voor het levendig weergeven van een situatie of een subjectieve waarneming, vaak met een opsomming van kwalificaties, mondeling en in de spreektaal.
 - Een afstandelijk standpunt is bij uitstek geschikt voor het objectief weergeven van een feitenrelaas, een standpunt, voor een officiële toon met enige distantie.

Bij twijfel aan de juiste naamval kan dit onderscheid in gebruikssfeer uitkomst bieden.

- Een predikaat² dat betrekking heeft op een *tijdelijke* karakterisering staat in de instrumentalis. Voor het uitdrukken van de tijdelijkheid van een eigenschap moet immers een afstandelijk standpunt worden ingenomen (maar vergelijk wat gezegd wordt boven voorbeeld 31 hieronder):

22 Он был уже целый год пенсионёром.	Hij was al een heel jaar met pensioen.
23 Саша был в детстве увлечённым рыболовом.	Sasja was als kind een hartstochtelijk visser.

- In zinnen zonder expliciete beperking van de tijdsruimte is een instrumentalis een uitdrukking van een afstandelijk standpunt. Voor de luisteraar is dat standpunt een teken dat de mededeling de situatie betreft, niet de personen of het object, en dat de situatie zich niet uitstrekt tot het heden:

24 Ольга была дочерью художника, и Olga was de dochter van een kunstenaar,
не любила когда её сравнивали с en werd niet graag met hem vergeleken.
отцом.

Een afstandelijk standpunt betreft dus niet noodzakelijk tijdelijke eigenschappen.

- Absolute eigenschappen in de nominatief.

In zinnen met een participierend standpunt neemt de spreker de luisteraar mee naar een tijdsruimte in het verleden of de toekomst en beschrijft hij wat hij daar aantreft:

25 Ольга была дочь художника, Olga was de dochter van een kunstenaar,
самостоятельная личность. en een onafhankelijke geest.

26 Мороженое было вкусное. Het ijs was lekker.

27 Хозяин был весёлый, приветливый. De baas was vrolijk en vriendelijk.

Deze eigenschappen zijn niet zozeer permanent te noemen, maar ze zijn een karakterisering vanuit een participierend standpunt, die daardoor alleen maar een absoluut karakter kan hebben. De spreker weet immers niet meer dan hij kan zien vanuit zijn participerende standpunt.

Zodra de spreker wil refereren aan het feit dat iemand misschien later veranderd is, of dat een bepaalde situatie zich niet meer kan voordoen omdat de persoon niet meer leeft, moet hij een afstandelijk standpunt innemen. Het predikaat² komt dan in de instrumentalis.

- Een participierend standpunt sluit niet uit dat de zin een tijdsbepaling bevat:

28 Саша был в детстве увлечённый Als kind was Sasja een hartstochtelijk
рыболов. visser.

29 Андрей был в студенческие годы In zijn studententijd was André een
спортсмен. echte sportman.

30 А руководил той посадкой садов- De beplanting werd geleid door tuinman
ник Данилыч, он и тогда уже был Danilytsj, die toen al een oude man was.
старый.

De tijdsaanduiding is dan een beschrijving van de tijdsruimte waar de spreker zich naartoe verplaatst of waar hij de luisteraar mee naartoe neemt om iets te zeggen over de persoon of het object.

15.1.5.5 Specifieke gebruikgevallen

In principe kan de naamvalskeuze van een predikaat² altijd teruggevoerd worden op het verschil in standpunt dat door de spreker wordt ingenomen om verschillende soorten mededelingen te kunnen doen. Een aantal specifieke gevallen wordt hieronder besproken.

- Zinnen met een predikaat² dat een nationaliteit of een beroep uitdrukt.

Een nationaliteit of een beroep kan zowel in de nominatief als de instrumentalis staan. Een predikaat² in de nominatief zegt iets over de persoon zoals die zich voordoet aan de spreker in dezelfde tijdsruimte, een predikaat² in de instrumentalis zegt iets over de situatie waarin die persoon een bepaalde eigenschap heeft. In het laatste geval is expliciet een afstandelijk standpunt ingenomen, wat ruimte laat voor de interpretatie van de eigenschap als een tijdelijke:

31	Её сестра́ была́ учíteльница.	Haar zus was onderwijzeres.
32	Мой дедушка́ был журналист.	Mijn grootvader was journalist.
33	Барт был голландец.	Bart was Nederlander.
34	Мой дедушка́ был журналистом – сейчас его́ уже́ нет в живых/ сейчас он рабóтает фото́графом.	Mijn grootvader was journalist, hij leeft niet meer/ nu werkt hij als fotograaf.
35	Генри́ был французом – сейчас его́ уже́ нет в живых/ с тех пор он поменя́л гражда́нство.	Henri was Fransman, hij leeft niet meer/ sindsdien is hij van nationaliteit veranderd.

Voor de beschrijving van verschillende levensstadia van een persoon is de instrumentalis de enige mogelijkheid.

- Zinnen met een aanduiding van frequentie.

Wanneer de zin een aanduiding van frequentie bevat, moet de instrumentalis gebruikt worden. Het uitdrukken van een zich herhalende situatie vereist immers een afstandelijk standpunt – als je er middenin zit, zie je de herhaling niet:

36	Андре́й два ра́за был победíteлем.	André is twee keer eerste geworden.
37	Он не́сколько раз был судьёй.	Hij is een paar keer scheidsrechter geweest.

- Twijfel aan de karakterisering.

Het predikaat² komt altijd in de instrumentalis wanneer het koppelwerkwoord in een vraagzin staat met *ли*, in een ontkennende zin staat, of wanneer het een zwaar accent krijgt, vergelijkbaar met het Nederlandse 'wel':

38	Был ли он зубны́м врачóм?	Was hij tandarts?
39	Серге́й не́ был студéнтом.	Sergej was geen student.
40	Она́ не бу́дет хоро́шей хозяйкой.	Zij wordt geen goede huisvrouw.
41	Никогда́ ещё́ она́ не была́ тако́й де́ятельной.	Ze was nog nooit zo daadkrachtig geweest.
42	– Я не считаю́ его́ поря́дочным. – Ты не прав, он <i>был</i> поря́дочным.	'Ik vind hem niet fatsoenlijk.' 'Je vergist je, hij was wel fatsoenlijk.'

In al deze gevallen bestaat twijfel aan de juistheid van de karakterisering; ze wordt in twijfel getrokken, ontkend of fel verdedigd. Een participerend standpunt waarin wordt weergegeven wat men waarneemt is niet verenigbaar met een dergelijke twijfel, een afstandelijk standpunt wel.

- KWALIFICERENDE SUBSTANTIEVEN.

Kwalificerende substantieven komen in de nominatief:

43	Сáша был дóбрый мáльчик.	Sasja was een goede jongen.
44	Áня была плáкса.	Anja was een huilebalk.
45	Серьгéй был молодéц.	Sergej was geweldig.

Dergelijke nomina geven een kwalificatie of oordeel over een persoon dat volstrekt losstaat van enige situatie. Dit is alleen mogelijk vanuit een participierend standpunt, vandaar de nominatief.

- Gemodificeerd adjectief.

Wanneer het adjectief zelf nader bepaald wordt, bijvoorbeeld door versterkende bijwoorden of een vergelijkende uitdrukking, staat het meestal in de nominatief:

46	Врачéха была молóденькая и такáя
крóхотная, что казалáсь совсéм
дéвочкой.	De arts was heel jong en zo klein dat ze
nog wel een meisje leek.
47	Женá у Морóшки была смýглая и
тугáя, как слéва.	De vrouw van Morosjka was donker en
goedgevuld, als een pruim.
48	Гúбы у негó дрожáли, и опя́ть он
был какóй-то зеленовáтый.	Zijn lippen trilden, en hij was weer een
beetje groenig van kleur.

In zulke gevallen wordt voor de luisteraar een beeld geschetst zoals het de spreker voor ogen staat; normaal gesproken vanuit een participierend standpunt.

Een variant van dit geval bevat *весь*, en kan *alleen* in de nominatief voorkomen:

49	И одéжда на нём была́ чужáя ... и
весь он был чужóй, незнакóмый,
гóрький. | Hij had vreemde kleren aan, hij was zelf
helemaal anders, vreemd en bitter. |
|----|---|--|

(Hier is *весь* eigenlijk ook een modifier van het adjectief, hoewel het bij het subject staat.)

15.1.5.6 Wat is eigenlijk het predikaat²?

Wellicht ten overvloede wijzen we erop dat het niet altijd duidelijk is of een Russische zin een adjectivisch predikaat² bevat. Dit probleem doet zich voor in twee typen zinnen.

- Zinnen met een bezitsaanduidende *y*-uitdrukking:

50	Усы́ у негó б́ыли чёрные.	Hij had een zwarte snor.
51		Zijn snor was zwart.

In de eerste vertaling is *чёрные* een gewoon modifierend adjectief bij *усы́*, dat toevallig vooraan in de zin staat, en dus congrueert het ermee in naamval. De zin is een variant van:

52	У негó б́ыли чёрные усы́.	Hij had een zwarte snor.

Er is geen alternatief in de instrumentalis.

Zinnen (1) – (7) zijn voorbeelden van ‘directe’ modificatie. Hiernaast kan een nominale uitdrukking ook bijstellingen bevatten. Voorbeeld:

8	Председатель клуба, начитанный, грамотный, прекрасный оратор, принципиальный и бескорыстный, взял слово.	De voorzitter van de sociëteit, recht-schappen en integer, een belezen en wijs man, een groot spreker, nam het woord.

Adjectieven (zowel predicatief als attributief gebruikt) kunnen zelf ook weer gemodificeerd worden. Hieronder zien we voorbeelden van modificatie in de vorm van comparatief (9), superlatief (10), bijwoorden en bijwoordelijke uitdrukkingen (11) – (12), prepositionele uitdrukkingen (13) – (14):

9	в более зрелые годы	op rijpere leeftijd
10	самый необдуманный поступок	de meest onbezonnen daad, een zeer onbezonnen daad
11	страшно глупый	vreselijk dom
12	по-мальчишески робкий	jongensachtig verlegen
13	похожие по характеру	qua karakter op elkaar lijkend
14	неплохой по сравнению с моим	vergeleken met de mijne best aardig

Bij wijze van versterking kan het Russisch ook nog een aantal speciale woordvormen gebruiken:

15	спелые-преспелые бананы	pikzwarte bananen
16	коротенькие ножки	korte beentjes
17	здоровенный чемодан	een enorme koffer

Ook werkwoordelijke uitdrukkingen kunnen gemodificeerd worden. Hieronder voorbeelden waarin de modificeerder een bijwoord van wijze is (18), een bijwoord van tijd (19), het bijwoord *не* (20), een prepositionele uitdrukking (21) en een gerundium (22):

18	Ваня страшно ненавидит учителя.	Vanja heeft een verschrikkelijke hekel aan de leraar.
19	Зимой мы ездили в санях.	’s Winters reden we in de slee.
20	Вася не ездит на велосипеде.	Vasja kan niet fietsen.
21	Ваня читает с трудом.	Vanja leest met moeite.
22	Анализирую положение теперь, я считаю его безвыходным.	Als ik de situatie nu bekijk, vind ik haar uitzichtsloos.

15.1.7 Secundaire predicatie

15.1.7.1 Algemeen

In het Russisch kunnen we drie typen secundaire predicatie onderscheiden. De onderlinge verschillen hebben betrekking op:

- verplicht zijn of facultatief;

- de toestand beschrijven van het subject of het object;
 - de toestand beschrijven die geldt tijdens of als gevolg van de handeling uitgedrukt in het primaire predikaat².
- a) In het eerste type zegt het secundair predikaat² iets over het subject of het object, en is het facultatief:

1 Тánя ходíла несча́стной.	Tanja liep ongelukkig te wezen.
2 Я встрéтила Тánю несча́стной.	Ik kwam Tanja in ongelukkige toestand tegen.

Dit type zinnen zullen we verderop uitgebreid behandelen, omdat de naamval van dit type secundaire predikaten² kan verschillen.

- b) In het tweede type zegt het secundair predikaat² iets over het object, en is het verplicht (althans in de relevante betekenis van het werkwoord):

3 Я нахожé отцá и мать похо́жими друг на другá.	Ik vind vader en moeder op elkaar lijken.
4 Её счита́ют хоро́шим врачóм.	Men vindt haar een goede arts.

Dit type predikaten² staan in het Russisch in de instrumentalis.

- c) In het derde type zegt het secundair predikaat² weer iets over het object, is het weer verplicht in de relevante betekenis, en is de toestand waarin het object verkeert het resultaat van de handeling die in het primair predikaat² is uitgedrukt. Dit zijn *resultatieve* secundaire predikaten²:

5 Мы не хоте́ли сде́лать дете́й несча́тными.	We wilden de kinderen niet ongelukkig maken.

In het Russisch staan deze secundaire predikaten² in de instrumentalis.

In het Nederlands bestaat nog een vierde type secundaire predikaten², waarin het predikaat² ook iets zegt over het object, resultatief is en meestal verplicht. In deze gevallen drukt het werkwoord de handeling uit waardoor het resultaat bereikt wordt. Het Russisch heeft deze mogelijkheid niet. Om dergelijke zinnen te vertalen, kun je soms een afgeleid werkwoord gebruiken met prefix en *-ся* (zie 11.2):

6 Нíj зооp zich een delirium.	→ Он допи́лся до бе́лой горя́чки.
7 Нíj liep zijn zolen aan flarden.	→ Его́ боти́нки износи́лись до дыр.
8 Нíj heeft de deur groen geverfd.	→ Он покра́сил дверь в зелёную кра́ску.

15.1.7.2 Facultatieve secundaire predicatie: hoofdlijnen

Van nu af aan concentreren we ons op FACULTATIEVE SECUNDAIRE PREDICATIE, met andere woorden op het eerste type (a) in 15.1.7.1. Bij dit type secundaire predicatie gaat het in het Russisch hetzij om nomina, hetzij om adjectieven, hetzij om de SEMI-PREDIKATEN² *оди́н* 'alleen' en *сам* 'zelf'. Voorbeeld:

9 Ва́ня верну́лся гербо́м.	Vanja kwam terug als een held.
10 Ва́ня верну́лся пья́ным.	Vanja kwam dronken terug.

In *getal* en *geslacht* congrueert het secundair predikaat² met het subject van predicatie. De *naamval* echter van het secundaire predikaat² hangt af van een combinatie van de volgende factoren:

- de functie en naamval van het subject van predicatie;
- het type zin waarin het secundair predikaat² staat;
- of het een nomen, een adjectief is of een van de semi-predikaten² (*один* en *сам*).

Een adjectief kan alleen een secundair predikaat² zijn als het een interpretatie toestaat van 'tijdelijke eigenschap'. Relationele adjectieven (zie 3.2.1) als *французский, автомобильный* kun je daarom niet gebruiken als secundair predikaat². Dit geldt overigens ook voor het Nederlands.

Nominale secundaire predikaten² staan altijd in de instrumentalis (zie 9). Dit gaat ook op in de volgende gevallen:

- 11 Сергѳей у нас начальником. Sergej fungeert hier als chef.
 12 Анна в больницѳе медсестрѳой. Anna is in het ziekenhuis werkzaam als verpleegster.

Het predikaat² is hier respectievelijk *у нас* en *в больницѳе*. In deze zinnen drukt het nomen in de instrumentalis uit dat iemand de betreffende activiteit weliswaar uitvoert, maar niet uit hoofde van zijn functie of opleiding. Verder is de implicatie dat die normale functie elders wordt uitgevoerd.

De vorm van niet-nominale secundaire predikaten² in het Russisch is een ingewikkelde kwestie, die we hierna in detail zullen bespreken. Als houvast worden nu eerst een aantal vuistregels gegeven, op grond waarvan de gebruiker in de meest voorkomende gevallen geen fouten maakt.

- » Een adjectivisch secundair predikaat² staat in de instrumentalis (zie 10 en 13):
- 13 Вѳанѳе бѳыло вѳесело пѳьяным. Vanja amuseerde zich als hij dronken was.
- » De semi-predikaten² congrueren met het subject van predicatie (zie 14):
- 14 Вѳанѳа вернѳлся одѳин. Vanja kwam alleen terug.
- » Als semi-predikaten² echter in een INFINITIVALE UITDRUKKING staan (een uitdrukking met een infinitief), congrueren ze alleen met het subject van predicatie als dat in de nominatief staat (zie 15). Als het subject een andere naamval heeft staan ze in de datief (zie 16):
- 15 Нѳадѳя не лѳубит готѳовить самѳа. Nadja kookt niet graag zelf.
 16 Мѳама просѳила Вѳанѳю прийтѳи одѳномуѳу. Mama vroeg Vanja alleen te komen.

We kunnen dit samenvatten in het volgende schema:

	adjectief/nomen	<i>один/сам</i>
finiet	instrumentalis	congruerend
infinitief	instrumentalis	congr. nom.; anders datief

(Over het begrip 'finiet' zie hieronder in 15.1.8.)

NB: deze regels en het schema hierboven zeggen niets over alternatieve mogelijkheden en zijn niet van toepassing als het secundaire predikaat² zich in een constructie met een gerundium of actief deelwoord bevindt.

15.1.8 Facultatieve secundaire predicatie in finiete zinnen

Onder een 'finiete zin' wordt hier een zin verstaan die een finiete werkwoordsvorm bevat, dat wil zeggen een werkwoord dat uitgangen heeft voor tijd en persoon (zie ook 10.1). Een finiete zin kan hoofdzin of bijzin zijn. Voorbeelden:

1	Вáся спит.	Vasja slaapt.
2	Мы говорим тихо, потому что Вáся спит.	Wij praten zachtjes, omdat Vasja slaapt.

We gaan nu de regels bespreken voor de vorm van een secundair predikaat² in finiete hoofd- en bijzinnen. In 15.1.8.1 gaat het om zinnen waarin het secundaire predikaat² direct afhankelijk is van het finiete werkwoord. In 15.1.8.2-4 komen finiete zinnen aan de orde waarin infinitivale uitdrukkingen staan en waarbij het secundaire predikaat² afhankelijk is van zo'n infinitivale uitdrukking.

15.1.8.1 Het predikaat² komt bij het finiete werkwoord

Een secundair predikaat² kan iets zeggen over het onderwerp, een object, of bijvoorbeeld het datief-onderwerp in een onpersoonlijke zin (zie 15.1.3):

3	Вáня верну́лся пьяным.	Vanja kwam dronken terug.
4	Вáня бил Вáлю пьяной.	Vanja sloeg Valja wanneer ze dronken was.
5	Вáне было весело пьяным.	Vanja amuseerde zich als hij dronken was.

Zoals blijkt uit de voorbeelden is de instrumentalis de normale, neutrale vorm van een adjectivisch secundair predikaat² in finiete zinnen. Er zijn echter alternatieve mogelijkheden. Bovendien hebben de semi-predikaten² *один* en *сам* hun eigen regel.

- In plaats van de instrumentalis kan het secundair predikaat² ook in naamval congrueren met het subject van predicatie:

6	Вáня верну́лся пьяный.	Vanja kwam dronken terug.
7	Вáня бил Вáлю пьяную.	Vanja sloeg Valja wanneer ze dronken was.
8	Вáне было весело пьяному.	Vanja amuseerde zich als hij dronken was/ had een vrolijke dronk.

- *Один* en *сам* vertonen in dit soort zinnen *altijd congruentie* met het subject van predicatie:

9	Вáня верну́лся один.	Vanja kwam alleen terug.
10	Вáня бил Вáсю одногó.	Vanja sloeg Vasja wanneer deze alleen was.
11	Вáне было весело одному́.	Vanja amuseerde zich als hij alleen was.

15.1.8.2 Het predikaat² komt bij een infinitief in een finiete zin

De regels voor de vorm van een secundair predikaat² in het infinitivale deel van de zin zijn meestal anders. Bij de naamval van het secundair predikaat² speelt het onderscheid tussen verschillende typen infinitivale uitdrukkingen een belangrijke rol. Allereerst moet een onderscheid gemaakt worden tussen ONDERWERP-INFINITIEVEN en alle andere infinitieven. Bij onderwerp-infinitieven is de infinitivale uitdrukking het onderwerp van de zin, bijvoorbeeld:

- 12 Решить все проблемы – слишком трудно. Het is te moeilijk om alle problemen op te lossen.

De overige infinitivale uitdrukkingen kunnen we onderscheiden in uitdrukkingen *zonder* en *met* voegwoorden, zie respectievelijk (13) – (15) en (16):

- 13 Он хотел сразу уйти. Hij wilde meteen weg.
 14 Он заставил Ваню писать письмо. Hij dwong Vanja een brief te schrijven.
 15 Ему не следовало бы выступать неподготовленным. Hij zou niet onvoorbereid moeten spreken.
 16 Он не знал, как туда добраться. Hij wist niet hoe hij daar moest komen.

Infinitivale uitdrukkingen zonder voegwoord kunnen we weer verder onderverdelen. De handeling die door de infinitief wordt uitgedrukt kan worden uitgevoerd door het onderwerp van het hoofdwerkwoord of door een ander zinsdeel (het object of bijvoorbeeld het datief-onderwerp in een onpersoonlijke zin). Dit zien we respectievelijk in (17) en (18) – (19):

- 17 Он любил читать в саду. → Он читает.
 18 Он заставил Ваню писать письмо. → Ваня пишет.
 19 Мне очень хотелось написать письмо. → Я пишу.

Werkwoorden als *любить* noemen we NOMINATIEF-CONTROLE-werkwoorden, werkwoorden als *заставить* en *хотеться* noemen we REST-CONTROLE-werkwoorden.

De handeling uitgedrukt door het finiete werkwoord wordt natuurlijk altijd uitgevoerd door het onderwerp van de zin.

Meer voorbeelden van nominatief-controle:

- 20 Вася хочет пойти на вечеринку. Vasja wil naar het feestje.
 21 Я боюсь делать ошибки. Ik ben bang fouten te maken.
 22 Девочка не решилась пройти мимо собаки. Het meisje durfde niet langs de hond.
 23 Таня не думала успеть на поезд. Tanja had niet verwacht de trein te halen.
 24 Дети забывают перед сном почистить зубы. Kinderen vergeten hun tanden te poetsen voor het naar bed gaan.
 25 Я не могла не заметить его выражение лица. Ik moest zijn gezichtsuitdrukking wel opmerken.

Niet alleen een werkwoord kan nominatief-controle hebben, een adjectief kan dat ook, zoals *должен* in de volgende zin:

- 26 Саша должен был помыть пол. Sasja moest de vloer schrobben.

Rest-controle kan ook betrekking hebben op het complement van een nomen:

- 27 Желание Игоря пойти
неподготовленным нас очень
расстроило. Igors wens om onvoorbereid te gaan
deed ons erg verdriet.

De reden dat we term ‘nominatief-controle’ hebben geïntroduceerd is dat secundaire predikaten² in infinitivale uitdrukkingen met nominatief-controle een andere vorm kunnen hebben dan met rest-controle.

15.1.8.3 Het secundair predikaat² bij een infinitief (nominatief-controle)

Een adjectivisch secundair predikaat² staat in nominatief-controle-zinnen in principe in de instrumentalis:

- 28 Вáся хóчет прийти́ на вечери́нку
весёлым. Vasja wil vrolijk op het feestje aankomen.
29 Тánя не думала́ идти́ на уро́к
неподготовленной. Tanja verwachtte niet onvoorbereid naar
les te moeten gaan.
30 Háдя не лю́бит гото́вить голо́дной. Nadja kookt niet graag als ze honger heeft.

Net als in enkelvoudige hoofdzinnen is in nominatief-controle-zinnen een secundair predikaat² in de nominatief ook mogelijk:

- 31 Вáся хóчет прийти́ на вечери́нку
весёлый. Vasja wil vrolijk op het feestje aankomen.
32 Тánя не думала́ идти́ на уро́к
неподготовленная. Tanja verwachtte niet onvoorbereid naar
les te moeten gaan.
33 Háдя не лю́бит гото́вить голо́дная. Nadja kookt niet graag als ze honger heeft.

De semi-predikaten² *один* en *сам* staan in nominatief-controle-zinnen in de nominatief:

- 34 Вáся хóчет пойти́ на вечери́нку сам. Vasja wil alleen naar het feestje.
35 Тánя не думала́ идти́ на уро́к одна́. Tanja verwachtte niet alleen naar les te
moeten gaan.
36 Háдя не лю́бит гото́вить сама́. Nadja kookt niet graag zelf.

15.1.8.4 Het secundair predikaat² bij een infinitief (geen nominatief-controle)

Het gaat hier om zinnen waar de uitvoerder van de handeling overeenkomt met:

- zinnen met rest-controle (bijvoorbeeld een subject van predicatie in de datief, een lijdend voorwerp in de accusatief, meewerkend voorwerp in de datief);
- onderwerp-infinitieven;
- infinitivale uitdrukkingen met een voegwoord;

d) infinitivale uitdrukkingen die het complement zijn van een nomen.

We maken hier weer een onderscheid tussen adjectivische secundaire predikaten² en semi-predikaten². De regels zijn simpel:

a Adjectivische secundaire predikaten² staan uitsluitend in de instrumentalis.

- Rest-controle:

37	Дётям нельзя́ было́ занима́ться
уста́вшими.	De kinderen mochten niet leren als ze te
moe waren.
38	Ему́ некуда́ было́ иди́ти́ грязным.	Hij mocht nergens vuil naar toe.
39	Ма́ма попроси́ла Ва́ню прийти́
трезвым.	Mama vroeg Vanja nuchter te komen.
40	Ма́ша уговари́ла На́дю гото́вить
обе́д голо́дной.	Masja overreedde Nadja het eten klaar te
maken terwijl ze honger had.
41	Учи́тель заставля́л шко́льников
занима́ться вы́спавшимися.	De leraar dwong zijn leerlingen goed uit
te slapen voor ze gingen leren.
42	Учи́тель сове́товал всем занима́ться
вы́спавшимися.	De leraar raadde al zijn leerlingen aan
goed uit te slapen voor ze gingen leren.

- onderwerp-infinitief:

43	Стри́чься пья́ным – зна́чит
вы́глядеть босяко́м.	Dronken naar de kapper gaan leidt ertoe
dat je er als een zwerver uitziet.
44	Ребе́нку стара́ться спра́виться
бездо́нным – беспо́лезно.	Het is zinloos voor dat kind om te probe-
ren het te redden zonder dak boven zijn
hoofd.
45	Прийти́ на вече́ринку пья́ной
мо́жет приве́сти к нето́чным
вы́водам.	Dronken op een feestje aankomen kan
leiden tot verkeerde conclusies.

- uitdrukking met voegwoord:

46	Ива́н не зна́ет, как жить бе́дным.	Ivan weet niet wat het is om arm te leven.

- complement van nomen:

47	Моё́ уси́лия больны́м вбить в
сте́нку гвоздь не приноси́ли успе́ха.	Mijn inspanningen een spijker in de
muur te slaan terwijl ik ziek was hadden
geen succes.
48	Солда́т получи́л прика́з пое́хать в
го́род одётым в пара́дную фо́рму.	De soldaat ontving het bevel om in groot
tenue naar de stad te gaan.
49	Ива́н не имее́т представле́ние о
том, как жить бе́дным.	Ivan heeft er geen idee van wat het is om
arm te leven.

b In al deze typen zinnen staan *оди́н* en *сам* in de datief.

- Rest-controle:

50	Мне нельзя́ было́ жда́ть одному́.	Ik mocht niet alleen wachten.

- 51 Дѣтям нельзя́ было́ самимъ перейти́
черезъ улицу.
- 52 Ему́ некуда́ было́ идти́ одному́.
- 53 Ма́ма попроси́ла Ва́ню прийти́
одному́.
- 54 Ма́ша уговари́ла На́дю гото́вить
обе́д само́й.
- 55 Учи́тель заставля́л шко́льников
де́лать задáния самимъ.
- onderwerpinfinitief:
- 56 Само́му стри́чься – значи́т
в́ыглядеть босяко́м.
- 57 Ребе́нку старáться спрáвиться
одному́ – беспо́лезно.
- 58 Прийти́ одно́й на вече́ринку мо́жет
привести́ к нето́чным в́ыводам.
- uitdrukking met voegwoord:
- 59 Ива́н не зна́ет, как жить одному́.
- complement van nomen:
- 60 Же́лание И́горя пойти́ одному́ нас
о́чень расстро́ило.
- 61 Мои́ усилия́ само́й вбить в стéнку
гвоздь не приноси́ли успе́ха.
- 62 Солда́т получи́л прика́з одному́
по́ехать в го́род.
- 63 Ива́н не имéет представле́ние о
том, как жить одному́.
- In twee gevallen kunnen in het complement van een nomen *оди́н* en *сам* in de nominatief staan. Het betreft werkwoord-nomen-combinaties die samen optreden als nominatief-controlé-werkwoorden:
- 64 Ива́н при́нял решéние пойти́ оди́н.
- 65 Ива́н вы́разил же́лание рабо́тать оди́н.

De kinderen mochten niet alleen oversteken.

Hij kon nergens alleen naartoe.

Mama vroeg Vanja in z'n eentje te komen.

Masja overreedde Nadja het eten zelf klaar te maken.

De leraar dwong zijn leerlingen zelf hun huiswerk te maken.

Zelf je haar knippen leidt ertoe dat je er als een zwerver uitziet.

Het is zinloos voor dat kind om te proberen het alleen te redden.

Alleen op een feestje aankomen kan leiden tot verkeerde conclusies.

Ivan weet niet wat het is om alleen te leven.

Igor's wens om alleen te gaan deed ons erg verdriet.

Mijn inspanningen om zelf een spijker in de muur te slaan hadden geen succes.

De soldaat ontving het bevel alleen naar de stad te gaan.

Ivan heeft er geen idee van wat het is om alleen te leven.

Ivan nam het besluit (besloot) alleen te gaan.

Ivan drukte de wens uit alléén te werken (wilde alléén werken).

15.1.9 Facultatieve secundaire predicatie bij gerundia, deelwoorden en adjectieven

Bij zinnen met een gerundium kunnen we een indeling maken die parallel loopt aan die bij de finiete zinnen: (a) secundaire predikaten² die bij het gerundium zelf horen; en (b) secundaire predikaten² die deel uitmaken van een infinitief-complement bij een gerundium. Bij deelwoorden en adjectieven komt alleen secundaire predicatie voor in een infinitief-complement.

15.1.9.1 Het predikaat² komt bij het gerundium

- Een adjectivisch secundair predikaat² komt hier in de instrumentalis:

1	Верну́вшись домо́й холо́дным,
Ива́н сразу́ лёг спать.	Nadat Ivan verkleumd thuis was gekomen, ging hij meteen naar bed.
2	Чуть́ пьяным гуля́я в па́рке, он
по́нял в чём была́ пробле́ма.	Toen hij aangeschoten door het park wandelde, realiseerde hij zich wat het probleem was.

- *один* en *сам* staan in in de nominatief:

3	Верну́вшись домо́й сам, Ива́н сразу́
лёг спать.	Nadat Ivan zelf thuis was gekomen, ging hij meteen naar bed.
4	Гуля́я в па́рке о́дин, он по́нял в чём
была́ пробле́ма.	Toen hij alleen door het park wandelde realiseerde hij zich wat het probleem was.

Gerundia slaan in principe terug op een onderwerp in de nominatief. Sommige sprekers accepteren (in de spreektaal) ook andere subjecten van predicatie:

5	?Подбежа́в к ста́нции, по́езд уже́
отошёл.	Toen hij bij het station aankwam, was de trein al weg.
6	?Слу́шая э́ту му́зыку, ему́ ста́ло гру́стно.	Door naar die muziek te luisteren werd hij verdrietig.

Один en *сам* krijgen zelfs bij zulke gerundia de nominatief:

7	?Подбежа́в к ста́нции о́дин, по́езд уже́
отошёл.	Toen hij alleen bij het station aankwam, was de trein al weg.
8	?Слу́шая э́ту му́зыку о́дин, ему́ ста́ло
гру́стно.	Door in z'n eentje naar die muziek te luisteren werd hij verdrietig.

Dit is dus een nominatief die niet congrueert, een 'vaste' nominatief.

15.1.9.2 Predikaten² in infinitief-uitdrukkingen bij gerundia

- Een adjectivisch secundair predikaat² komt in de instrumentalis:

9	Ду́мая иди́ти на уро́к неподгото́влен-
ным, Ва́ня не спешы́л.	Omdat Vanja dacht onvoorbereid naar les te moeten gaan, haaste hij zich niet.
10	Уговáривая На́дю гото́вить обе́д
голо́дной, мы не зна́ли о её боле́зни.	Toen Masja Nadja overreedde het eten klaar te maken terwijl ze honger had, wisten we niet dat ze ziek was.
11	Заставля́я шко́льников де́лать
зада́ния вы́спавшимися, учи́тель не
боя́лся их переутомить́.	Omdat de leraar zijn leerlingen dwong goed uit te slapen voordat ze hun huiswerk gingen maken, was hij niet bang dat ze oververmoeid zouden raken.

- De semi-predikaten² *один* en *сам* congrueren in naamval met het subject van predicatie: bij nominatief-controle-werkwoorden komen *один* en *сам* in de nominatief (zie 12), bij rest-controle-werkwoorden in dezelfde naamval als het woord dat de agens uitdrukt (zie 13 – 14):

- 12 Ду́мая иди́ти на уро́к одна́, Та́ня не спеши́ла. Omdat Tanja dacht alleen naar les te moeten, haastte ze zich niet.
- 13 Угова́ривая На́дю гото́вить обе́д одну́, мы не зна́ли о её боле́зни. Toen we Nadja overreedden het eten alleen klaar te maken, wisten we niet dat ze ziek was.
- 14 Заставля́я шко́льников де́лать за́дания одни́х, учи́тель не бо́ялся их переутоми́ть. Omdat de leraar zijn leerlingen dwong hun huiswerk alleen te maken, was hij niet bang dat ze oververmoeid zouden raken.

15.1.9.3 Predikaten² in infinitief-uitdrukkingen bij een actief deelwoord of een adjectief

- Een adjectivisch secundair predikaat² komt hier in de instrumentalis:

- 15 Чело́век, жела́ющий верну́ться домо́й голо́дным – дура́к. Iemand die hongerig thuis wil komen, is een idioot.
- 16 Мы не зна́ем чело́века, гото́вого боро́ться бо́сым. Wij kennen niemand die bereid is blootsvoets te vechten.
- De semi-predikaten² *оди́н* en *сам* komen in de (niet-congruerende) nominatief:
- 17 Чело́век, жела́ющий верну́ться домо́й оди́н – дура́к. Iemand die alleen thuis wil komen, is een idioot.
- 18 Мы не зна́ем чело́века, гото́вого боро́ться оди́н. Wij kennen niemand die bereid is alléén te vechten.

15.1.10 Facultatieve secundaire predicatie: samenvatting

Het volgende schema is een uitbreiding van dat uit de 15.1.7.2, maar dan uiteraard inclusief alle details die daarna besproken zijn:

	secundair predikaat ² bij:	adjectief	<i>оди́н/сам</i>	
			naamv.	congr.
finiet ww.	finiet ww. zelf	instr./congruent (congr. nom.)	variabel	+
	infin.: nom.-contr.	instr./congr. nom	nom.	+
	infin.: overig	instr.	datief	–
gerundium	gerundium zelf	instr.	nom.	–
	infin.: nom.-contr.	instr.	nom.	+
	infin.: rest-contr.	instr.	variabel (niet nom.).	+
actief deelw.	deelwoord zelf	(instr.)	(nom.)	–
	infinitief	instr.	nom.	–

Opmerkingen bij het schema:

- Tussen haakjes geplaatste vormen zijn marginaal of niet gangbaar.
- Een secundair predikaat² neemt soms de naamval van het subject van predicatie over (congrueert) en heeft soms een vaste naamval. Een congruerende naamval is weergegeven als ‘congr.’.
- Alleen adjectieven hebben soms alternatieve vormen. *один* en *сам* hebben altijd maar één mogelijkheid.
- Merk op dat er maar één context is (maar wel een zeer veel voorkomende) waar *один* en *сам* een vaste datief krijgen.
- Nomina komen altijd in de instrumentalis.

15.2 Onpersoonlijke zinnen

15.2.1 Inleiding

Een Nederlandse zin heeft bijna altijd een onderwerp.

Uitzonderingen zijn:

- Zinnen met een gebiedende wijs, bijvoorbeeld ‘Doe de deur dicht’.
- Zinnen die deel uitmaken van een dialoog, wanneer het onderwerp al door een andere spreker is genoemd, bijvoorbeeld ‘Waar is Piet?’ ‘Op school’.

Zelfs als een zin voor ons gevoel niet echt een onderwerp bevat, wordt de plaats van het onderwerp ingenomen door een zogenaamd ‘loos onderwerp’, bijvoorbeeld het woord ‘het’ in ‘Het is donker’. In het Russisch is het anders. Ten eerste bestaat daar het loos onderwerp niet:

Темно́.

Het is donker.

Bovendien bezit het Russisch naast dit soort zinnen een groot aantal andere mogelijkheden om zinnen zonder onderwerp te vormen. Voorbeelden:

Его́ тошнѝт.

Hij is misselijk.

Ему́ везѝт.

Hij heeft geluk.

Детѝй не оказа́лось до́ма.

Er bleken thuis geen kinderen te zijn.

Его́ уби́ло мо́лнией.

Hij werd gedood door de bliksem.

Voor het begrip van geschreven en gesproken Russisch is kennis van dit soort constructies noodzakelijk. Voor het actieve gebruik ook, omdat veel dingen alleen maar gezegd kunnen worden in de vorm van een onpersoonlijke zin. Russische zinnen zoals de voorbeelden hierboven, wijken sterk af van wat men in de Nederlandse zinsbouw kan aantreffen en daarom zullen ze – samen met een aantal andere typen onpersoonlijke zinnen – in de nu volgende paragrafen worden besproken.

In grammatica’s worden zinnen zonder grammaticaal onderwerp meestal ONPERSOONLIJKE ZINNEN genoemd, zinnen met een grammaticaal onderwerp noemt men PERSOONLIJKE ZINNEN.

Hieronder zal geen aandacht worden besteed aan onderwerploze zinnen als:

Хорошо́ говори́шь по-ру́ски.

Je spreekt goed Russisch.

– Что де́лает Ма́ша? – Смо́трит телеви́зор. ‘Wat doet Masja?’ ‘Die kijkt naar de televisie.’